

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 9

XV aastakäik

1939

Tellimise hind postiga:

aastas 150 senti
6 kuu peale 75 " "
1 " " 15 " "
Välismaale aastas 200 s.

Ilmub kord kuus.

Talitus ja toimetus: Tallinn, Pärnu 41,
krt.3. Telefon 448-35.

Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad
ja postiasutused.

Üksiknumber 15 senti.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk. kr. 50.—

1/2 " " 25.—

1/4—12.50 ja 1/8 lhk. " 7.25

Teksti ees — 50% kallim.

Sotsiaalsete olude mõju tuberkuloosile

Haigekassade tähtsusest tuberkuloosi vastu võitlemisel. *)

Dr. Artur Paomees

Sõda nõuab ohvreid suure käraga, tuberkuloos teeb seda vaikset. Ohvrite arv on aga nii ühe kui ka teise juures kolossaalselt suur.

Statistiliste andmete põhjal langes maailmasõjas 4 aasta jooksul kokku ümarguselt 10 miljonit inimest. Samal ajavahemikul, s. o. 4 aasta vältel, nõuab tuberkuloos maailmasõjast osavõtnud riikide elanikkonnast ümarguselt 3 miljonit surmaohvrit.

Sõjad, liiatigi suured maailmasõjad, on aga harvad nähtused. Inimelud sõjaohvritena hävivad vaid sõja vältel, tuberkuloos jätkab oma surmamõllu aga pidevalt aastaist aastaisse.

Meil Eestis sureb viimastel aastatel aastas ümarguselt 1800 inimest tuberkuloosi, igast sajast surmud on tuberkuloosi surnud 13. Kuid kohutavama pildi tuberkuloosist saame alles siis, kui vaatleme, missugune inimiga leiab eelistust. Suure kahetsusega peab mainima, et kahjuks eelistab tuberkuloos noori inimelusi. Kõige suurem hävitustöö toimub 20—30 aasta vanuste inimeste hulgas. Selles vanuses surnud inimestest on iga teine tuberkuloosi ohver.

See omadus eelistada noori inimelusi, neid, kes on vaevalt lapsekingadest välja pääsnud, kes ise alles on hakanud oma elu rajama, kes senini on nõudnud oma kasvatamises ja väljakujundamises vaid kulusid, kes nüüd alles oleksid võimelised tegema produktiivset tööd ja tasuma mitmekordselt oma kasvatuskulusid, kes alles nüüd oleksid saanud riigile ja ühiskonnale kasulikeks kodanikeks, kelle tulevikukavatsustele aga karm taud halastuseta kriipsu peale tõmbab, muudab tuberkuloosi õelaimaks ühiskondlikuks haiguseks.

*) Haigekassade päeval 9. sept. 1939. a. peetud referaadi kokkuvõte.

Ei leia tuberkuloosi poolt halastust ka ükski rahvakiht. Ta ohvrid sotsiaalselt kihituselt pärinevad igast rahvakihist. Tuberkuloosi surmajuhtumeid on ka sotsiaalse eliidi, majanduslikelt olude kõrgeimail tipul viibivate — dollarmiljonäride ja keiserlike ja kuninglike kodade liikmete — juures.

Kuid nagu vanusgruppide juures on teatud eelistatud iga, noorus, nii on ka siin oma nõrk koht, kus tuberkuloos vägevalt võimutseb, ja see on sotsiaalselt kehvikute pere.

Asjatundlikud ja kavakindlad sotsiaal-mediitsinilised uuringud, statistilised andmed ja sotsiaalmajanduse eriteadlaste pikemaajalised tähelepanekud on püstitanud vastuvaidlematu tõe, et tuberkuloosi leviku suuruse ja haiguse iseloomu ja kestvuse ning sotsiaalsete olude vahel on tihed side. Mida halvem on sotsiaalne olukord, seda suuremad on tuberkuloosi haigustumise ja tuberkuloosi suremuse arvud.

See tõde on avastatud juba ammu ja ikka ja jälle on see leidnud kinnitust.

Juba esimestel tuberkuloosiküsimusi puudutavatel erikonverentsidel puudutati ja sõeluti seda teemat ja jõuti vastavatele järeldustele.

Juba 1899. a. Saksamaal ühel erikongressil võeti vastu resolutsioon, et „sotsiaalraskustest ülesaamine, sotsiaalse olukorra parandamine on suureks võiduks ja toeks tervele tuberkuloosi vastu võitlemise tööle, aidates tõhusalt kaasa tuberkuloosi kui rahvahaiguse leviku pidurdamiseks.“

Sakslaste poolt kogutud andmed näitavad, et väikese sissetulekuga inimeste juures tuberkuloosi haigustumine ja suremus on väga kõrge ja et see väheneb pidevalt ja reeglipäraselt sissetulekute suurenemisega.

Prantsuse andmeil on sotsiaalsete kehvikute juures tuberkuloosi arvud märksa kõrgemad kui need on rikaste juures. Noorte, kuni 19 a. vanuste, juures on arvud 3 korda suuremad, vanemate igade juures 5—6 korda, ja tuberkuloosi arvud näitavad samuti järjekindlat vähene- mist majanduslike olude paranemisega.

Samasuguseid andmeid esitavad Inglismaa, Ameerika Ühendriigid ja teised maad, kus on teostatud vastavaid uurimusi ja andmetekogumisi.

Prantsuse teadlane Léon B e r n a r d ütleb, et nagu me kõneleme individuaalsest dispositsioonist (eelsoodumusest), sama õigusega võime kõnelda sotsiaalsest dispositsioonist tuberkuloosile. Kurvad on tagajärjed siis, kui ühes isikus ühtuvad nii individuaalne kui ka sotsiaalne dispositsioon tuberkuloosile.

Uuringuid, kuidas sotsiaalsed olud mõjutavad tuberkuloosi levikut ja arengut, meil Eestis pole teostatud ja konkreetne arvuline materjal meil puudub, kuid tähelepanekud tegelikust elust näitavad, et meil on tegemist samasuguste tõsiasjadega.

Kui nüüd oleme jõudnud veendumusele, et halvad sotsiaalsed tingimused edendavad tuberkuloosi, tekib küsimus, missugused faktorid sotsiaalseist oludest aitavad õigupoolest kaasa tuberkuloosi levikule.

Mõiste sotsiaalsed olud on ju väga laialdane. See koosneb tervest reast üksikuist faktoreist.

Tuberkuloosi leviku soodustamise suhtes huvitavad meid esmajoones järgmised faktorid: elukutse või amet, korter, toitumine ja riietus. Nendega kaasuvad veel halbade sotsiaalsete olukordadega mitte küll paratamatult, kuid siiski sageli kas hariduse või arusaamise puudumise tõttu üheskäivad pahed, nagu: üldine mustus, ihupuhtuse eest mitteküllaldane hoolitsemine, riietuse korratud, korteri halb tuulutamine, alkoholism jne.

Tähele panemata ei saa jätta ka perekonna suurust.

Muidugi oleks huvitav teada, kuidas need üksikud faktorid eraldi ja omaette mõjutavad tuberkuloosi levikut. Kuid olgu kohe öeldud, et sellelaadilise konkreetse materjali kogumine tegelikust elust on väga raske, sest nad kõik esinevad harilikult koos ja on äärmiselt harva leida olukordi, kus mõjuriks on vaid üks neist faktoreist.

Meie ei leia ju elus nähtusi, et keegi kõnnib kallihinnalisse kasukasse riietunult, kuid elab sealjuures ise kokkusurutult viletsas ühetoalises korteris, või jälle, et keegi elab lahedas mitme- toalises korteris, mis on kõigiti vastav tervishoiu nõudeile, kuid sealjuures suudab end vaid vaev- aliselt toita jne. Harilikult näeme, et kõik viletsused esinevad koos: halb ja väike korter, kasin toit ja kerge, mitteküllaldane, riietus.

Ainsaks faktoriks, mida kuidagi siiski saab eraldada, on elukutse, sest ühesugune majandus- lik sissetulek ja ühtlased sotsiaalsed elutingimused esinevad väga mitmesuguste erinevate elu- kutseliste juures.

Kuigi üksikute sotsiaalsete faktorite kui tuber- kuloosi leviku mõjurite eraldamine on raske, siis üksikud tähelepanekud ja kaalutlused või- maldavad siiski teatud pildi saamist.

Kõigepealt korter.

Nagu teada, on tuberkuloos nakkushaigus, kus nakkusallikaks on peamiselt tuberkuloosi põdev inimene, kes röga või mõningail juhtu- del ka teiste kehaeritustega eraldab kehast ela- vaid tuberkuloosi pisikuid, mis sattudes, harili- kult hingamisteede kaudu, terve inimese orga- nismi kutsuvad seal esile haiguse protsessi. Harvemini on nakkusallikaks loomad või neilt pärinevad saadused.

Et nakkus levib inimeselt inimesele, siis on arusaadav, et levik on soodustatud seal, kus inimesed elavad tihedalt koos, kus elu- ja maga- misruumid on eraldamata, kus korteri ruumiki- sikus sunnib perekonnaliikmeid tihti mitmekesi magama ühes voodis. Sellases keskses elutsev lahtist tuberkuloosi põdev inimene, kui ta ei tunne või karmilt kinni ei pea arsti poolt õpeta- tud tuberkuloosi levikut tõkestavaist abinõudest, ta võib nakatada juba õige pea terve korteri kaaselanikkonna. Kui korter juhtub olema veel röske, päikesevalguse- ja õhuvaene ja seal on lakkamas mustus ja kasimatus, siis suurenevad nakkusvõimalused veelgi enam, sest loetletud pahed pikendavad tiisikupisiku eluiga tunduvalt, kuna ta püsib õhus pikemat aega elu- ja naka- tusvõimelisena.

Ühetoalises korterites elavate juures on tuber- kuloosi esinemine 2—3 korda suurem kui mit- metoaliste korterite elanikkonnas. Ühetoalised korterid on aga meie sotsiaalsete kehvikute peas- miks eluasemeiks, kus elatakse tihedalt koos tihti rohkearvulise lasteperega ning kus varem mainitud pahed on sagedasteks küalisteks. Eba- õiglaselt peetakse mustust ja kasimatust vaeses paratamatuks kaaslaseks. See ei ole õige. Ka vaeses majas on võimalik hea tahtmise juures korda ja puhtust pidada, korterit hoolsalt õhu- tada jne. On vägagi vaeseid perekondi, kellele korteris aga valitseb eeskujulik puhtus ja kord. Kuid, kahjuks, sellaseid perekondi leidub siiski võrdlemisi harva.

Nüüd toit.

On juba vana tõde, et hea toitumusega ini- mene paneb tuberkuloosinakkusele paremini vastu. Teaduslikud katsed loomadega on seda samuti tõestanud. Mida kehvemaks ja ühekül- semaks muutuvad inimese toitlusolud, seda väik- semaks muutub ka vastupanuvõime tuberkuloos- ile. See on üheks tähtsaks põhjuseks, miks sõja ajal, kui toitlusolud muutuvad viletsaks, otsekohe tuberkuloos hakkab enam pead tõstma ja tuberkuloosi haigestumise ja suremuse arvud suurenevad märgatavalt.

Niisama suur mõju kui toitumusel on haiguse tekkimisele, on tal ka, või isegi veel suurem, tuberkuloosi haiguse ravimisele. Nagu teada, pole tuberkuloosi vastu eri spetsiifilist ravimit veel leitud. Seda ravitakse ja sellest püütakse võitu saada korrapärase ja tervishoiu nõudeile vastavate elutingimuste varal, kusjuures eduka ravimise üheks tähtsaimaks eelduseks on kor- ralik, otstarbekohane ja küllaldane toitmine.

Toiduküsimusel on suurimaiks kannatajaiks jällegi sotsiaalselt kehvides oludes vaevlevad inimesed, kellele sissetulek ei võimalda kõiki- dele perekonnaliikmetele muretseda küllaldaselt tarvisminevat toitu. Ja suurimaiks kannatajaiks perekondades on harilikult perekonna pead, isa ja ema, kes südametunnistuse sunnil oma ala- ealistele järglastele, keda sageli on isegi õige

arvurikkalt, püüavad anda paremaid palu oma enese isegi kehva päevatoidu kõrvalt, ja kuna nad, s. o. perekonna pead, sageli peavad kannatama veel mõnesuguste teiste tuberkuloosi soodustavate tegurite poolt, nagu näiteks on elukutse ja tööstuskohaga seoses olevad ebatervis-hoiulised elutingimused, siis ei ole imestada, kui nende inimeste juures tuberkuloos arendab kõige ägedamat hävitustööd.

Samasugune tuberkuloosi soodustav mõju kui kehal tootumisel on ka viletsal riietusel.

Sagedaste külmetusvõimaluste esinemine suurendab ka tuberkuloosi nakkuse ja selle arenemise võimalusi ägedaloomuliseks haiguseks. Tuberkuloosi pisik on nii laialdaselt levinud, et me peagu kõik oleme temaga kokku puutunud, teda sisse hinganud, kuid me pole siiski mitte kõik haigestunud, ja seda seepärast, et inimorganismis, veres, on ka oma kaitsevahendid, oma politsei, kes pidurdab kutsumata külalistena sisetunginud pisikute levikut ja neid ka hävitab. Kui aga nüüd kehaliselt töötav organism, tööga higiseks aetud keha, mis pole kaetud küllaldaselt külma eest kaitsva riietusega, satub külma kätte, järgneb sellele külmetus, mille tagajärjeks võib olla kergekujuline haigus — gripp. Keha valvepolitseinikud ruttavad likvideerima nüüd seda haiguskollet. Seda vabadust kasutavad jällegi kehas viibivad või sinna vastsetl sattunud tuberkuloosi pisikud, levides kiiresti kehas laiali ja kutsudes esile haigusprotsessi — tuberkuloosi. Kui sageli võime elus näha, et tuberkuloos algab kergekujulise gripina.

Nüüd aga üks tähtis küsimus: kuidas soodustab elukutse tuberkuloosi levikut? Kas on tuberkuloosi haigestumise erinev mitmesuguste elukutsete juures, ka seal, kus muud sotsiaalsed tingimused on enam-vähem ühtlased?

Vastus on jaatav. Tööstustingimused on erinevate elukutsete juures samuti erinevad. Ühede tööalade juures on kokkupuutimine paljude teiste töölistega, teiste tööalade juures toimub töötamine jälle täiesti eraldi. Erisuguste tööharude juures on tööruumid sootuks erinevad, vaadeldes töötavishoiulistest vaatevinklist. Siin tulevad kõne alla tolm, niiskused, mitmesugused gaasid, temperatuur, valgustusolud jne.

See kõik avaldab erinevat mõju tuberkuloosi levikule.

Mõjuvõime on üldiselt kaheksaüksikute tegurid: 1) töö või tööstusruumid oma iseloomulike omadustega muudavad sel tööstusalal tegeleva inimorganismi anatoomilist ehitust või füsioloogilisi talitlusi nii, et organism muutub enam nakkuse vastuvõtlikuks või 2) tihedalt päevast päeva koostöötamine paljude teiste töölistega võib kurneda saatuslikuks juhul, kui keegi kaastöölisist põeb lahtisel kujul tuberkuloosi, nakatades kergesti siis ka teisi.

Tuberkuloosi haigestumise sagedus üksikute tööharude juures on erinev. Saksa andmeil esineb tuberkuloos tööstusis liigitatult üksikute tööstusharude järgi järgmiselt: kõige sagedamini ja rohkemaarvuliselt esineb tuberkuloos kindla kutseta päevatöölise juures, neile järgnevad kivitööstused, siis tubakatööstused, trükitööstused, paberitööstused, rõivastustööstused, nahatööstused, klaasi-, portselani- ja savitööstused, karus-

nahkade ja kasukatööstused, tekstiiltööstused, puutööstused, metallitööstused, kontori ja ladude töölised, õli ja lakitööstused, liiklemisega ametisolevad tööliised, ehitustööstused, masinistid ja küttjad, aiatööstused, toiduainete ja maitseainete tööstused, lubja- ja kipsitööstused, põllutöölised.

Siinjuures peab märkima, et vahed on väga suured. Nii on juhuslike päevatöölise juures haigestumine tuberkuloosi 3 korda suurem kui kivitööstustes ja koguni 18 korda suurem kui kõige madalama tuberkuloosi haigestumise arvuga tööstuses. Kivitööstuses omakorda on 2 korda suurem haigestumine kui temale otsekohe järgnevas tubakatööstuses jne.

Samuti Saksa andmeil on suurem tuberkuloosi üksikute elukutsete juures väga erinev: Kõige suurem on suurem jällegi juhuslike päevatöölise juures, siis järgnevad suuruse järjekorras trükitöölised, treialid, klaasipuhujad, kangrud ja kudujad, õmblejad ja rätsepad, õllepruulid, tislerid, kingsepad, lukusepad, muusikamehed, paberitöölised, kaevandustöölised, kivi-raidurid, pagarid, sepad, mõldrid, ehitustöölised, kaupmehed ja kaupluse, teenijad, müürsepad, lihunikud, põllutöölised.

Meie ei peatu siin pikemalt ja üksikasjalisemalt nende põhjuste juures, mis ühes või teises tööstusharus tuberkuloosi levikut ja arengut enam soodustavad.

Üldiselt olgu öeldud, et enamik meie tööstusruume neis sageli valitsevate ebatervisohiuliste olude tõttu ei jäta oma mõju avaldamata töölistkonna tervislikule seisundile ja sellega ühes ka loomulikult tuberkuloosile.

Nüüd sellest, millise tähtsuse omavad haigekassad tuberkuloosi vastu võitlemises.

Tuberkuloosi vastu võitlemise töö taotleb üldjoontes järgmisi sihte: püüab kaasa aidata sotsiaalsete olukordade parandamiseks, püüab avastada tuberkuloosi haigusjuhtumeid võimalikult varajaselt, teostada tuberkuloosihaikeile küllaldaselt ravivõimaluste saamist, püüab isoleerida lootusetuid tuberkuloosihaikeid või, kui see võimatu, siis neid elama asetada sellasesse tingimusesse, et nad ei saa oma ümbruskonda nakatada, hoolitseda niisuguste laste tervisliku seisundi tugevdamise eest, kel on kalduvus haigestuda tuberkuloosi, levitada rahva seas laialdaselt teadmisi tuberkuloosist ja selle vastu võitlemisest.

Missuguseis esitatud tuberkuloosi vastu võitlemistöö osades haigekassad saavad oma tähtsust välja arendada?

Kahtlemata on neil kõige suurem tähtsus tuberkuloosi vastu võitlemise töös praegu arstiabi võimaldamises tuberkuloosihaikeile. Tuberkuloosi ravimine on aeganõudev ja ühtlasi ka kulunõudev. Sanatoorse ravi saamine osutuks ilma haigekassadeta väiksema sissetulekuga haigetele täiesti võimatuks, kuna ta ka keskmise jõukusega inimestele tekitaks raskusi, kui nad täiesti omast taskust peaksid ravikulud tasuma täies ulatuses.

Kuid kahjuks saavad haigekassad ka siin arusaadavalt tegeleda vaid piiratud võimalustega. Sellaseid raskusi on ilmnunud ka mujal riikides haigekassade tegevuse juures. Seepärast on mõnes kõrge tuberkuloosi suuremusega riigis püütud tarvitusele võtta eriabinõusid. Nii näiteks on loodud haigekassade juure veel erifondid vaid

puht-tuberkuloosi ravimiseks ja perekondade toetamiseks, kellede ülalpidaja on tuberkuloosist tabatud ja ajutiselt muudetud töövõimetuks. Ka mõningais kitsamais tööstusringes, tööstus-harude juures, kus tuberkuloosioht on suur, on loodud väiksemad fondid, mis leiavad kasutust jällegi puht-tuberkuloosi vastu võitlemise tööks.

Tuntud tõde sisaldavaks lauseks on, et haigust on märksa kergem ära hoida kui seda ravida.

Haigekassade majanduslikule küljele on see kahtlemata suureks tuluks, kui haigusi esineks vähemaarvuliselt. Seepärast tuleks haiguste ravi-mise kõrval rohkem tähelepanu omistada ka haiguste ärahoiule.

Meil on kujunenud välja, et uue töölise töölevõtmisel määratakse arstlikult kindlaks ka tema tervislik seisund. Pealeselle ta ei kuulu arstliku kontrolli alla, kuid talle on jäetud võimalus haiguse korral oma äranägemise ja soovi kohaselt arsti poole pöörduda ja saada arstiabi. Seda võimalust kasutatakse ohtralt, mõnede haigekassade arvates isegi liiga ohtralt. Arstiabi otsitakse kehaliste vigastuste, suurte valude, palaviku ja pisemate vigade ja veakeste puhul. Kuid tuberkuloosi juures satume väga sageli kurvale tõsiasi-jale ja see on, et arstiabi otsitakse liiga hilja, siis, kui haigus on juba muutunud niivõrd raskekujuliseks, et ka kõige parem ravi ei suuda enam elu päästa, või kuigi, siis kujuneb ravi äärmiselt pikaajaliseks, nõudes suuri majanduslikke kulusid ja röövides lõpuks paranedes siiski teatud tööjõu protsendi.

Nüüd tekib küsimus, miks ei pöördu need haiged õigeaegselt arsti poole, kuna arstiabi kasutamine on kerge ja tasuta.

Esimeseks põhjuseks on, et tuberkuloos algab oma hävitustööd vaikselt, ilma eriliste tervislike häireteta. Peab kahetsust tundma, et tuberkuloos ei alga äkiliste valudega, sest siis oleks õigeaegne arsti poole pöördumine enam kindlustatud. Ravi oleks kergem, lühemaajalisem ja palju väiksemad majanduslikke kulusid nõudev.

Nüüd aga esineb küllaltki juhtumeid, et inimese juures tema tervisliku seisundi kontrollimisel ta enda suureks üllatuseks avastatakse, et ta põeb tuberkuloosi.

Teiseks põhjuseks on, et inimene tunneb end küll juba haiglasena, arvestab vahest isegi juba tuberkuloosi võimalust, kuid siiski loodab kuidagi, et võib ju olla tegemist ka muu vähem ohtliku haigusega ja lükkab arsti juure mineku ikka ja jälle edasi, puht kartusest saada teada arsti otsust, sest see on tõesti hingeliselt masendav, kui pärast arstlikku järelevaatust langevad

arsti suust sõnad, et läbivaadatu põeb tuberkuloosi. Kahjuks aga iga edasilükatud päev ras-kendab haiguse protsessi ja kahandab edukaid paranemise lootusi.

Siis on veel kolmas liik inimesi, kes ise kindlasti teavad, et nad põevad tuberkuloosi, kannatades veresülgamise ja kõha all jne., kuid nad ei pöördu arsti poole. Nad teavad, et sattudes arsti silma alla nende haigus avastatakse, nad kõrvaldatakse arsti otsuse põhjal tööst, sest nad ei kahjusta mitte ainult oma tervist, vaid nad on nakatusohtlikud ka oma kaastöölistele. Ja mis on selle tagajärg, nende niigi väike sissetulek langeb veelgi ja nende perekonnad, mis tihti on kaunis arvukadki, langevad veelgi suuremasse kitsikusse. Haige ohverdab oma tervise perekonna heaks. Inimlikust seisukohast vaadatuna see on täiesti arusaadav, tervishoiulisest ja sotsiaalsest seisukohast aga hukkamõistetav.

Mis suudaksid aga haigekassad selle vastu ette võtta? Soovitaksin võtta kaalumisele, kas mitte leida võimalusi, et iga aasta kord kõik töölised ja ametnikud vaadatakse läbi röntgenoloogiselt. N.-n. seeria-läbivalgustused, kus kõnnitakse röntgenikiirte alt läbi, on vähe aega ja samuti vähe kulu nõudvad. Igal juhul tasuksid saadavad tulud kulud mitmekordselt.

Sellaseid massilisi ja perioodilisi röntgen-läbivalgustusi on välismaadel paljudes kohtades tehtud, uurides nii tööliiskonda, sõjaväge, koole jne. Ja tulemused on olnud üllatavad. On avastatud 2-5% haigeid, kes ise oma haigusest midagi ei teadnud ja kelledele nende tervis suudeti 100% säästa vaid nende varajaste avastuste tagajärjel.

Mis puutub sotsiaalsete olude parandamisse, siis ka siin on haigekassadel oma tähtsus. Ma peatun nende juures pikemalt. Uhe asja peale juhiaksin vaid tähelepanu: haigekassad peaksid astuma samme vastaval pool, et meie tööstusruumide tervishoiulisele küljele hakataks enam rõhku panema. Praeguste tehniliste saavutuste juures on võimalik tööruume muuta täiesti tervishoiu nõudeile vastavaiks. Muidugi nõuab see kulusid, kuid eks kulu nõua ka see, kui ebatervishoiuliste tööstusruumide tõttu kaotab osa töölisi kas täiesti või osaliselt oma tööjõu.

Lõpuks aitavad haigekassad tõhusalt kaasa ka populaarteedmistele levitamises laialdastes rahvakihtides, kas sellekohaste tervishoiuliste loengute korraldamise, sellesisulise kirjanduse levitamise jne. kaudu, millised ülesanded on leidnud haigekassade põhikirjades juba tähelepanu.

Kindlustusametite tegevus ja seadus

V. Luksepp*)

Teatavasti kindlustusametid tegelevad peaaegselt haigekassadesse puutuvate küsimuste lahendamisega. Asjade arutamine kindlustusameteis sünnib kas järelevalve või esitatud kaebuste arutamise korras.

*) E. haigekassade päeval 10. sept. 1939. a. peetud referaat.

Haiguskindlustusseadusega on kindlustusameteile antud suured õigused haigekassade korrakutsumiseks, kui viimased peaksid kõrvale kalduma oma otsekoheseist ülesannetega või kui haigekassa oma ülesannetega ei peaks hakkama saama.

§ 366 annab kindlustusametile õiguse haigekassa juhatuse liikmeid ametist tagandada,

kui nad seadust või kassa põhikirja on rikkunud, samuti ka vastavatel kordadel neid kohulikule vastutusele võtta.

Kindlustusameti poolt tagandatud juhatuse liikmed asendatakse juhatuse liikmete asemikega või antakse kassa valitsemine nende juhatuse liikmete korraldusse, kellede kohta tagandamise otsus ei käi. On veel ette nähtud võimalus, et haigek. valitsemise võib anda kindlustusameti poolt eriti määratud isikute kätte. Lõpuks, kui loetletud abinõudest ei peaks jatkuma haigekassa valitsemises seadusliku korra jaluseadmiseks, siis § 370 annab kindlustusametile õiguse haigekassa valitsemise ajutiselt üle anda mõne teise haigekassa juhatuse kätte viimase nõusolekul või isegi korraldavat kätt vajava haigekassa liita mõne teise olemasoleva haigekassaga.

Tegelikult on kindlustusametid neid õigusi ka kasutanud. On tagandatud haigekassade juhatuse liikmeid, neid asendades määratud isikutega, ja on haigekassade asjaajamist ajutiselt antud teiste haigekassade korraldusse.

Niisiis haigekassade tegelasil tuleb haigekassa asju ajades püsida piinlikult kehtivate seaduste ja määruste piires.

Peale mainitud õiguste kindlustusametite tähtsamateks ülesanneteks on: natuuras antava palga hinna kindlaksmääramine, millede alusel haigekassa koosseisu kuuluvate käitiste valitsejad on kohustatud arvestama kindlustusmaks; loa andmine haigekassade ühinemiseks; haigemajades haigete ülalpidamise ja arstimise eest tasu kindlaksmääramine; haigekassa rahalise seisukorra kui ka haigekassa juhatuse asjaajamise, arvepidamise ja aruannete revideerimine; tööinspektori revideerimise aruannete läbivaatamine jne.

Kindlustusametite ülesannete ja õiguste üksikasjaline loetelu leidub kindlustusameti seaduses § 13.

Kindlustusameti seaduse § 1 järgi iga tööinspektori ringkonnas avatakse kindlustusamet. Kuna tööinspektori ringkondi on meil praegu 8, siis on sama arv ka kindlustusameteid.

Kindlustusamet koosneb 10 liikmest:

1) Rahukohtunik vastava rahukogu määramisel, kelle eriülesandeks on kindlustusameti istungite juhatamine (§ 10);

2) ringkonna tööinspektor, kes on ka kindlustusameti koosolekul aruandja (§ 10);

3) üks vastava maavalitsuse ja üks vastava linnavalitsuse esindaja ning

4) kaks tööandjate ja 4 töövõtjate esindajat. Viimased, s. o. tööandjate ja töövõtjate esindajad, valitakse iga kahe aasta takka kindlustusnõukogu poolt määratud korras.

Töövõtjate või tööliste esindajad valitakse kindlustusameti piirkonnas töötavate haigekassade juhatuste poolt selleks valitud volinike läbi.

Tööliste esindajaiks valitakse tavaliselt haigekassade juhatuse või revisjonikomisjoni liikmed. See on ka loomulik, sest haigekassa majapidamist juhtides ja asju ajades nad juba olude sunnil saavad teadlikuks ja õpivad

tundma haiguskindlustusseadust, mis kindlustusameti liikmele on olulise tähtsusega.

Kuid pealeselle peaksid kindlustusameti liikmed veel põhjalikult tundma kindlustusameti seadust ja kodukorda, milledele rajaneb kindlustusameti tegevus.

Kahjuks osa kindlustusametite liikmeid, tööliste esindajaid, ei ole kordagi nimetatud seadust ja kodukorda läbi lugenud, või on nendega tutvunud väga pealiskaudselt, rääkimata nende põhjalikumast tundmaõppimisest, milleks peaks neid väga korduvalt lugema, n.-õ. pähe õppima.

Kindlustusameti liige, kes ei tunne põhjalikult sotsiaalkindlustuse ja kindlustusameti seadusi, määrusi ja kodukorda, on ainult mööblis kindlustusameti koosolekuil. Ta peab kõike seda heaks kiitma ja alla kirjutama, mis talle teiste poolt ette räägitakse ja allakirjutamiseks ette pannakse, ilma et ta ise suudaks jõuda veendumusele, kas tehtud otsus ka tõesti tema töökspidamise järgi seaduse või määruste nõudeile vastab.

Seaduse, määruste ja kodukorra mitte-tundmise tagajärjel on võimalikuks saanud, et kindlustusamet seaduse ja kodukorra nõudeid kaldub kõrvale, neid mitte täites.

Kindlustusameti seaduse § 6 järgi kindlustusameti liikmete asetäitjad võivad igal ajal kindlustusameti koosolekust sõnaõigusega osa võtta, seega mitte ainult siis, kui on vaja mõnd puuduvat liiget asendada.

Koosolekust osavõtu võimaldamiseks näeb kindlustusameti kodukorra § 6 ette, et koosoleku aja ja päevakorra üle teatatakse mitte ainult kindlustusameti liikmeile, vaid ka nende asetäitjaile üks nädal enne koosolekut kutsesedelitega.

Neid seaduse ja kodukorra nõudeid ei täideta, vähimalt selles kindlustusameti ringkonnas, kuhu kuulub Rakvere ühishaigekassa. Kindlustusameti koosolekust ja selle päevakorrast teatatakse ainult liikmeile, kuna asetäitjaile päevakorda kätte ei saadeta, välja arvatud juhud, kui vajatakse mõnd asetäitjat alalise liikme asendamiseks.

Ometi on tähtis, et ka asetäitjaile oleks võimaldatud kindlustusameti tegevusega pidevalt kursis olla, mis kindlustab, et nad tarbe korral on suutelised alati liiget väärikselt asendama.

Kindlustusameti kodukorra § 10 järgi tööinspektor ei võta osa tema tegevuse vastu antud kaebuste otsustamisest; samuti ei võta kindlustusameti liikmed osa nende asjade otsustamisest, mis puutuvad töösutusse ja haigekassadesse, mille juhatuse liikmed nad ise on. Nende asemele kutsutakse koosolekut osa võtma nende asetäitjad.

Ka seda kodukorra nõuet pole mõne kindlustusameti poolt alati täidetud. Asetäitjad on jäetud kutsumata, mille tagajärjel asju on otsustatud mitte seadusepärase kindlustusameti liikmete koosseisuga.

Kindlustusameti seaduse § 14 näeb ette, et asjaosalistele teatatakse asja arutamise üle kindlustusametis, mille juures on neil või nende usaldusmeestel õigus arutamise osa võtta ja asja kohta anda suulisi või kirjalikke seletusi. Asjaosalise või ta usaldus-

mehe mitteilmumine ei takista asja otsustamist vaid siis, kui kindlustusametil on teada, et asjaosaline kutse on kätte saanud.

Ka seaduse selle paragraafi nõue pole alati leidnud kindlustusameti poolt täitmist. Asjaosalisele on kutse jäetud saatmata. On isegi võimalikuks saanud juhtum, et kutse on küll asjaosalisele saadetud ja asjaosalise poolt on ka usaldusmees kohale saadetud, kuid viimasele pole võimaldatud arutamiseost osa võtta ega asja kohta anda seletusi. Kindlustusamet oli leidnud, et oli puudunud tarvidus asjaosalise seletuse kuulamiseks. Sellega on asjaosalisel seadusega kindlustatud õigusi kärbitud.

Kodukorra § 7 näeb ette, et kindlustusameti koosoleku arutamisele tulevate üldtähtsusega küsimuste üle saadetakse ühes kutsega ka lühikesed aruanded või tehtud ettepanekud neis asjus kõigile kindlustusameti liikmeile, nende asetäitjatele kui ka isikuile, kes eraldi sellele koosolekule kutsutakse.

Ka sellest paragraafi nõudest kalduetakse kõrvale. Kindlustusametite kolleegiumid pole lähemalt määratud, missugused küsimused tuleksid arvata üldtähtsusega küsimuste liiki, et nende kohta aruanded ja ettepanekud varem kätte saadetakse, millega kindlustusameti liikmeil avaneks võimalus aegsasti asjasse põhjalikumalt süveneda, andmeid koguda ja seisukohta võtta.

Lihttöölise keskmise päevapalga kindlaksmääramine, haigemajades haigete ülalpidamise ja arstimise eest tasu kindlaksmääramine, naturas antava palga hinna kindlaksmääramine ja mõningad teisedki küsimused on küllalt ulatuslikud ja omavad niivõrd üldise tähtsuse, et kindlustusameti liikmeile ja asetäitjatele peaks nende kohta materjalid varem kätte saadutama. Seda ei tehta.

Et kindlustusameti liikmeil oleks võimalus ka teiste, piiratud ulatusega tähtsusega küsimustega tutvumiseks, selleks on kindlustusnõukogu üldkoosoleku poolt 5. märtsist 1936. a. kindlustusameti kodukorda täiendatud soovivaldusega, et kõigi kindlustusameti päevakorras olevate küsimuste kohta toimetused oleksid tööinspektori kantsleis kindlustusameti liikmeile ja asjaosalisile vaatamiseks ja väljavõtte tegemiseks vähimalt 2 päeva enne kindlustusameti koosolekut.

Need kindlustusameti liikmed, kes elavad tööinspektori asukohas ja kel see vähegi võimalik, peaksid kindlasti seda võimalust kasutama ja arutusele tulevate asjatoimetustega enne koosolekut tööinspektori kantsleis põhjalikult tutvuma.

Kodukorra § 9 järgi kaebealused ja asja-

osalised lahkuvad koosolekuruumist pärast aruande kuulamist ja oma seletuse äraandmist.

Ei tea, kuidas see on üldiselt, kuid mõnes kindlustusametis ei võimaldata kaebealusele või asjaosalisele arundaja ettekanne kuulamist, vaid nad kutsutakse koosoleku ruumi seletust andma alles pärast seda, kui tööinspektor on oma ettekanne lõpetanud.

Aruande kuulamine aga on kaebealusele ja asjaosalisele olulise tähtsusega, ja seda nimelt kontrolli mõttes, kas tööinspektor on kaebealuses esiletoodud asjaolusid õigesti mõistnud ja kas ta küllaladse põhjalikkusega neid kindlustusameti kolleegiumile ette kannab. Sellest on oleneb kaebealuse ja asjaosalise seletuse ulatus, oleneb, kas seletuseks sõna üldse võetakse või mitte.

Kindlustusameti seaduse § 21 ja kodukorra § 2 järgi kindlustusameti asjaajamine lahus ringkonna tööinspektoril ja ta kantsleil.

Seega kõnesoleva seaduse ja kodukorra nõuete täideviimine teataval määral on oleneb tööinspektorist ja ta kantsleist.

Kindlustusameti kolleegiumi, aga ka iga liikme üheks tähtsaimaks mureks peaks olema selgusele jõuda ja jälgida, et seadus ja kodukord leiaksid igakülgset ellurakendamist. Selleks on tingimata tarviline enne iga küsimuse lahendamise juure asumist jõuda selgusele, kas ka kõik sellekohased eeltingimused on täidetud. Ja kui peaks selguma, et kutse on asjaosalisile saatmata või puudub tõendus selle kättemandmise kohta, või kui peaks selguma mõni muu seadusest või kodukorrast kõrvalekalduvus, siis tuleks asja arutamine edasi lükata, kuni seaduse ja kodukorra nõuded on täidetud. Selle eest peaksid hoolt kandma esmajoones tööliste esindajad kindlustusametis. Seda nad suudavad ainult siis, kui nad põhjalikult ja üksikasjades tundma õpivad kindlustusameti seaduse ja kodukorra nõudeid.

Ei oleks palju, kui lugeda iga koosoleku eel kord seadus ja kodukord põhjalikult läbi.

Kindlustusameti seadus koosneb kõigest 21-st paragraafist, seega seaduse tundmaõppimine ei nõua suurt vaeva. Seaduse võiks jaotada 3 ossa. Esimesed 11 paragraafi määravad kindlaks kindlustusameti koosseisu ja selle moodustamise korra; järgnevad kaks paragraafi, s. o. § 12 ja 13, kindlustusameti ülesanded ja viimased 8, s. o. paragraafid 14—21, kindlustusameti tegevusse rakendamise või asjade arutamise korra.

Kindlustusameti kodukord koosneb samuti kõigest 20 paragraafist.

(Pooleli.)

Viimaseid andmeid haigekassade tegevusest

Kokkuvõte K. Raid'i referaadist haigekassade päeval 9. IX 1939. a.

1938. a. möödus haigekassade elus üldiselt normaalselt: uue haiguskindlustuse seaduse ootuses töötati korralikult ning täideti olemasolevate võimaluste piires edukalt omi ülesandeid sotsiaalkindlustuse ja rahvatervisohoiu alal.

Kuni 1. aprillini 1938. a. oli Eestis tegutsevaist haigekassadest 15 võtnud kassaliikmete ravimise enda kätte, kuna ülejäänud 10 haigekassa liikmed said arstiabi käitiste valdajate korraldusel. 1. IV 1938 tuli kassaliikmeid ravivate haigekassade rühma juure Bal-

ti Puuvillavabriku haigekassa. Käitis andis haigekassale tasuta kasutamiseks senised ambulatooriumi ja apteegi ruumid, samuti arstimisvahendid, kohustades maksuma arstiabi maksu 2,5% palkadest, s. t. 0,5% lisa haigekassa toetuseks. Ravi ülevõtmine on osutunud õigeks nii ravimise kui ka majanduslikust seisukohast. 1938. a. keskmiselt 86,3% kassaliikmeist sai ravi haigekassade, 13,7% aga käitiste kaudu.

1938. a. sündmusist arstiabikorralduse alal väärrib erilist märkimist Viljandi ühishai-gekassa otsus 15. septembrist — loobuda seni-kehtinud vaba arstivaliku põhimõttest ning asendada see ambulatoorse süsteemiga. Vastav otsus viidi ellu ja 1. dets. 1938 rakendati arstiabikabinetid tööle. Ambulatooriumide juures loodi ka rohtude valmistamise osakond. Kuigi ambulatooriumi sisseadmine leidis algul vastuseisu, võib nentida, et arstiabi saamise võimalused ei ole kitsenenud. Ka Sindi ühishaigekassa on avanud uue arstiabikabi- neti, kus kohapealsed haigekassa palgalised arstid võtavad vastu teatud kellaaegadel. Tähtsaimaks sündmuseks 1939. a. on Tallin- na ühishaigekassa uue ravihoone valmimine. Kõige lähemal ajal seisab uus hoone rahva tervishoiu teenistuses, aidates loodetavasti kaasa ka pealinna haiglale ruumikitsikuse leevendamiseks. Rakvere ühishaigekassa asu- tas möödunud aastal hambaravikabineti, mis leiab laialdast kasutamist. Kuna väljaspool Rakveret asuva il haigekassa liikmeil on raske sõita linna hambaid ravima, saadab haigekas- sa hambaarsti koos tarvilitse vahenditega tea- tavate ajavahemike järele ühe või teise käi- tise piirkonda, kus siis koha peal hambaravi võimaldatakse.

Haigekassade alla kuulus 1938. a. lõpul 7026 käitist. Võrreldes aasta algusega kas- vas käitiste arv 610 võrra ehk 9,5%, mis ab- soluutselt kui ka protsendiliselt on märksa tagasihoidlikum 1936. ja 1937. a. kindlustuse alla arvatud uute käitiste arvust. Käitiste arvu peamine juurekasv tuleneb aladelt, kus on arvukamalt tegemist väikeettevõtetega.

Kassaliikmeid oli 1938. a. 12 kuu keskmisena Eesti haigekassades 71.804, s. o. rohkem kui kunagi varem. Võrreldes 1937. a. on keskmine kassaliikmete arv tõusnud 3272 võrra ehk 4,8%. Meenutades, et 1937. a. keskmise kassaliikmete arv kasvas enam kui 10,5 tuh., nüüd aga ainult 3,3 tuh. võrra, tuleb tunnustada, et meie tööstustegevuse areng- us on tekkinud pidurdavaid tegureid, mis- tõttu kassaliikmete tõusuhoog osutab raugemistendentsi. 1939. a. on seni haigekassadel igas kuus olnud keskmiselt paar tuhat liiget rohkem kui 1938. a. vastavates kuudes. Käes- oleva a. 1. juunil oli haigekassa liikmeid 79.033, eelmise a. samal ajal aga 76.957, tõus seega 2,7%.

Meeskassaliikmete arv kasvas 1938. a. naiste arvust kiiremini, mistõttu ka esimeste osatähtsus üldarvus tõusis 67,6%-lt 67,9%-ni, teistel aga langes vastavalt 32,4%-lt 32,1%-ni.

Nagu varem nii ka 1938. a. võeti liik- memaksu 22 haigekassas 2% kassaliikmete teenistusest. Ainult Viljandi ühishaigekassas

oli normiks 1,5% ning Kohila Paberivabriku ja Kreenholmi Manufaktuuri haigekassades 1% teenistusest. Majanduslike raskuste tõttu hakati Loksa Tehaste haigekassas 1. apr. 1938. a. alates võtma liikmemaksu 3%, mida pidi võetama seni, kuni tagavarakapital jääb püsima 1000 kroonile. Kindlustusmaksudena laekus haigekassadele 1938. a. ümarguselt 3,2 milj. kr. Võrreldes 1937. a. on tulu kind- lustusmaksudest suurenenud 394 tuh. kr. ehk 14,0%. See ei sõltu üksi kassaliikmete arvu- lisest kasvust, vaid ka üldisest teenistusolude paranemisest — esiteks töötasunormide no- minaalsest tõusust, edasi aga ka ületunnitöö laialdasemast levikust. Öelduga kooskõlas saa- vutab aastane liikme- ja juuremaks keskmis- elt kassaliikme kohta 1938. a. rekordilise kõrguse — 31,0 kr. eelmise a. 28,6 kr. vastu, tõus seega 2,4 kr. ehk 8,4%.

Kindlustusmaksude kõrval laekus haige- kassadele 1938. a. veel muid reaalseid tulusi- da ca 125 tuh. kr. Neist hoiuste intressid on 1937. a. võrreldes tõusnud ca 30%, puhastulu kinnis- ja vallasvarast isegi 1,1 tuh. kr-lt 6,1 tuh. kr-ni. Seevastu on aga raviasutuste ja apteekide puhastulu langenud ümarguselt 18 tuh. kr. ehk 25%. Muu haigekassade tulu, nagu kahtlaste võlgade laekumine, taga- varakapitali tuludesse kantavad viivitusrahad, trahvid, juhuslikud tulud jne. moodustasid 1938. a. ühtekokku ca 20 tuh. kr. Seega üle- tas haigekassade reaalne üldtulu 1938. a. veidi 3,3 milj. kr.

Haigekassade majanduslikud tulemused kujunesid 1938. a. üldiselt rahuldavaks, ko- hati isegi edukaiks. Teatavaid raskusi esineb hooajaliselt töötaval Loksa Tehaste haige- kassal. Sindis mõjus kaasa laialdane tööliste vallandamine seoses Kreenbalti kirjukudu- mise osakonna likvideerimisega. Ka Narva tekstiilkäitistes esines välisturgude ebasoodsa konjunktuuri tõttu koondamisi, eriti suve- kuudel.

1938. a. muudeti haigusabiraha norme ko- hati kindlustatute kasuks, teisel aga ka nende kahjuks. Haigekassade netokulu kassaliikmete abi- ja toetusrahadeks oli 1938. a. ümarguselt 935,8 tuh. kr., sellest 93,7% haigusabiraha- deks ning 6,3% toetusteks sünni ja surma puhul. Võrreldes 1937. a. on abi- ja toetus- rahade üldsumma kasvanud ca 16%, ühele kassaliikmele langev keskmine abi- ja toe- tusraha aga ümarguselt 10%.

Kuigi ei või kõnelda epidemiaest, näitas 100 kassaliikmele langev töölt vabastamisega haigusjuhtumite ja -päevade arv kasvuten- dentsi. Haiguste keskmine kestus on aga 1938. a. veidi lühenenud. Haigusabiraha keskmiselt haiguspäeva kohta on suurenenud ca 10%, sõltuvalt kassaliikmete teenistuse suurenemisest, osalt vahest ka mõningaist parandusist abirahanormides.

Haigekassade netokulu abiõiguslike pere- konnaliikmete toetusrahadeks ja ravimiseks oli 1938. a. 414,7 tuh. kr. ehk 18,6% aastas laekunud liikme- ja juuremaksude summast (1937. a. 17,4%). Seega on perekonnaliik- mete abistamise alal toimunud teatav edu, kuigi ollakse kaugel seadusega lubatud üle- määrast. Perekonnaliikmete ravikulu ulatus 1938. a. 389,7 tuh. kr-ni 1937. a. 320 tuh. kr.

vastu; tõus järelikult üle 20%. Eelmisest aastast kõrgemaks osutub ka ravikulu arvatult ühe perekonnaliikme kohta. Peale haigusjuhtumite ja -päevade sagenemise on siin mõõduandev üldiselt sagedev arstiabi, ka kallimate eriravide, tarvitamine, aga ka arstide visiiditasu, haiglatakside ja arstimate kallinemine. Omajagu tähtsust evivad ka kohati antud soodustused perekonnaliikmete ravi alal.

Haigekassade valitsemiseks kulutati 1938. a. 201,9 tuh. kr. ehk 9,1% liikme- ja juuremaksude summast (1937. a. 8,7%). Tõus valitsemiskuludes sõltub suurenenud töökoorimisest kassaliikmeid ravivais haigekassades.

Kassaliikmeid ravivais haigekassades kulutati 1938. a. kassaliikmete ravimiseks 1593,7 tuh. kr. (neto). Samal ajal laekus ravimiskapitali tuluna käitiste valdajate sissemaksust ainult 978 tuh. kr., järelikult tekkis ravimiskapitali arvel 615,7 tuh. kr. suu-

rune puudujääk. Protsendilisel moodustas see ülekulutus 63% ravimiskapitali arvele laekunud kindlustusmaksust, olles seega suurem 1937. a. 57,9%-lisest puudujäägist. Aastast aastasse ravimiskapitali alal tekkiv puudujääk on keskemaid probleeme kassaliikmeid ravivate haigekassade majanduses; selle puudujäägi tasakaalustamiseks võetakse summasid tegevuskapitalist, seega paratamatult vähendades kassaliikmete abiraha, eriti aga perekonnaliikmete ravivõimalusi. Netoravikulu ühe kassaliikme kohta ravivais haigekassades tuli 1938. a. 25,7 kr. 1939. a. 23,3 kr. vastu, tõus ümarguselt 10%. Tõusu põhjustena kehtivad siin perekonnaliikmete ravikulude suurenemise puhul nenditud asjaolud.

Hooga majandusliku tegevuse soodustusel suurenesid 1938. a. ka haigekassade omakapitalid, nii et nende varaline seis aasta lõpuks ületas 2 milj. kr. Võrreldes 1937. a. on bilansi üldsumma kasvanud 414,9 tuh. kr. ehk ümarguselt 25%.

Sotsiaalkindlustuse arengu suund

L. Johanson

Tööprotsessi võib vaadelda kolmest küljest: tehnika, organisatsiooni ja bioloogiliselt lähtekohalt. Viimasel juhul me vaatleme inimest kui peategurit tööprotsessis. „Inimest tuleb eksploateerida niisama mõistlikult kui masinat.“ Nii ütleb K. H. Kekčejev. Teised füsioloogid, kes arvustavad Kekčejevi seisukohti, leiavad, et tuleb arvestada tööprotsessis ka sotsiaalset tegurit.

M. J. Vinogradovi järgi riigi jõud ja võim ei koosne materiaalsest väärtusest, vaid tema töötajate energia summast — energeetilisest fondist. Selle fondi õigesti kasutamise tulemuseks on — nominaalne materiaalne ekvivalent, aga ka energeetilise kulu omahinna langus. Mida paremates tingimustes töötatakse, seda suurem on töövõlu. Mida tervemad on elutingimused, seda enam säilitatakse energiat tööprotsessi tarvis.

Kapitalistlikus ühiskonnas on harilikult käinud töövõlu tõusuga kaasas töötaja koormatuse suurenemine. Need, kes praegu kaasa tunnevad ratsionaliseerimisele, unustavad selle tõsiasja. Kapitalism löi töövõlu, mida ei tunnud teoorjus. Kapitalismi on võimalik võita sellega, et sotsialism loob uue, veel suurema, töövõlu. Nii ütlevad N. Vene füsioloogid.

Hinnates tööliste osa valmistusprotsessis ja väärtuste loomisel ei tule unustada, et tööline on inimene. Varanduste ja väärtuste ülesanne on rahvaste hüveolu kindlustamine. Töölisklass aga moodustab enesest suure ja väärtusliku osa rahvast, selle osa, kes loob uusi väärtusi inimkonna hüvedeks.

Rahva elujõud on sõltuv sellest, missuguseis tingimused elab töölisklass, ühes arvatud põlluharijad.

Rahva elujõu säilitamiseks on üldiselt tunnustatud vahendeiks: tervishoiu eeskirjade täitmine tööl, koolis ja kodus, inimesele terve

ümbruse loomine, töökaitse ja sotsiaalkindlustus.

Sotsiaalkindlustus ise on pideva, pika ja raske võitluse vili. Töölisklassil on tulnud enast ühiselt väga palju pingutada enne kui riigivõim hakkas osa võtma sotsiaalkindlustuse organisatsioonist ja seadustega ettevõtjaid kohustama vastutusele tööliste professionaalse riski puhul.

Algul ei tahetud kapitalistide poolt tunnustada isegi seda tõsiasja, et töötaja tööjõu kaotus on tööpinge tulemuseks. Tahetakse vaid füsioloogilise teguri tööjõust tööprotsessis võimalikult suuremat lisaväärtust, kasu.

Nii mõnelgi ajal ja nii paljudel tööaladel ja käitistes rahuldaks elavaid töötajate seegi, kui nende eest niisama mõistlikult hoolitseks kui tehnilise teguri, masina, eest.

Sotsiaalkindlustus, mis annab töötajale kindlustuse riski vastu ja tasu töötasu kaotuse puhul, on tööliikumise üks reaalsemaid tulemusi.

Vähe on sotsiaalkindlustuse ajaloos annud tulemusi tööliste katsed end kindlustada vastastikuse abistamise ja kutseühingute kaudu. See abistamisviis oli puudulik ega rahuldanud. Seepärast esines töölisklass juba 19. sajandi esimesel poolel nõudmisega, et tööliste kindlustamine tuleb teostada vastavate seadustega riigivõimu poolt ja et see kindlustus ei või olla vabatahtlik, vaid sundslik ja et selle kindlustuse teostamiseks tuleb panna kohustus ettevõtjalle, kes elavast tööjõust saab lisatulu, kasu.

Mida tugevamaks muutus tööliikumine ja mida enam mõju omandasid kutseühingud, seda kiiremini teostati tööliste nõudmised ka sotsiaalkindlustuse alal. Riigivõim ja ettevõtjad olid paratamatult sunnitud osa võtma kindlustuskohustustest.

Mitte humaansuse pärast ei pandud 1883.

a. Saksamaal esimene sunduslik kindlustus-seadus — haiguskindlustus — kehtima, vaid see oli paratamatus. Nii ka hiljem teistes riikides.

Töölisel muidugi ei võinud piirduda haigus- ja tööõnnetuskindlustuse seadustega, vaid nende nõudmine oli:

Üldine riiklik ja sunduslik sotsiaalkindlustus, mis hõlmaks kõiki riske, nii haiguskuu ka õnnetusjuhtumeid, nii ajutist töövõimetust kui ka alatist invaliidsust, vanadust, aga ka leski ja vaeseidlapsi ning töötuid.

Selles suunas on elu viimase 56 aasta jooksul arenenud mitte ainult Euroopas, vaid ka teistel mandritel. Pärast sõda on sellele arengule tõhusalt kaasa aidanud, kuigi peamiselt haiguskindlustuse alal, Rahvusvaheline Tööstusbüroo. Rahvusvahelisi konventsioone on ratifitseeritud haiguskindlustuse kohta tööstuses, kaubanduses jne. 16, põllumajanduses 11 riigis. Vanadus- ja invaliidsuskindlustuse konventsioone on ratifitseerinud vaid mõned riigid, mis on seletatav sellega, et eririikides teostatakse vanaduse ja invaliidsuse vastu kindlustust omamaa seadustega, mis tunduvalt lähevad lahku rahvusvahelistest konventsioonidest.

Ülevaate varematest seadustest oleme avaldanud. Iga aasta toob juure uusi seadusi. Nii ka läinud aasta ja tänava, kus võime märkida töötaolu vastu kindlustamise korraldust Norras, mis hakkas kehtima 1939. a. juulis, hõlmates 544.000 töövõtjat. Aprillis hakkas kehtima uus töötaolu vastu kindlustamise seadus Uus-Meremaal, hõlmates töövõtjaid 16. eluaastast alates. Paljudes riikides, ka P.-Ameerika Ühendriikides, on läinud aastal töötaolu vastu kindlustamist laiendatud. Lõuna-Ameerika Unionis hakkas 1937. a. töötaolu vastu kindlustamise seadus kehtima 1938. a. Belgias on uus töötaolu vastu kindlustamise seadus viimistlemisel.

Ka tööõnnetuste vastu kindlustamist laiendati läinud aastal paljudes riikides. Nii Kanadas. Prantsusmaal muudeti 1898. a. seadust.

Haiguskindlustus on teostatud suures osas riikides. Suur-Britis vähendati läinud aastal kindlustatute vanust 16 aastast 14 aastale. Prantsusmaal laiendati selle ulatust.reekas pandi kehtima uus seadus, samuti Rumeenias. Uusi seadusi leiame veel Austraalias, Tšiilis, Peruu ja U.-Meremaal.

Vanaduskindlustus ja invaliidsuse vastu kindlustamine pandi kehtima Soomes. Jugoslaavias kindlustati töövõtjaid tööstuses ja kaubanduses vanaduse, invaliidsuse ja surma puhuks. Brasiilias pandi kehtima invaliidide ja järelejäänute kindlustamise seadus. Uus-Meremaal haarab vanaduskindlustus suuremaid hulki. Vanaduse ja invaliidsuse vastu kindlustamise seadusi täiendati Luksemburgis, Belgias, Daanis ja Prantsusmaal. Sellele teele asusid ka P.-Ameerika Ühendriigid. Ungaris laiendati vanaduskindlustust põllutööliste. Lätis said põllutöölised haiguskindlustusseaduse, Leedus maa-

rahvas hinnata arstiabi korralduse. Ka Poola asus põllutöölisi kindlustama.

Itaalias laiendati emade kindlustamist ja tiisikuse vastu kindlustamist ka põllutöölis-tele.

Austraalias ja Uus-Meremaal laiendati sotsiaalkindlustuse seadust põllutööliste.

P.-Ameerika Ühendriikides ja Kanadas on teostamisel uus arstiabikorraldus maal.

Jaapanis kindlustati põllutöölisi ja ka iseiseivaid töölisi haiguse vastu.

Suur-Britis on kehtimas vabatahtlik vanaduse vastu ja järelejäänute kindlustamine, mis haarab suuri hulki.

Saksamaal pandi detsembrikuus kehtima uus invaliidsuse, vanaduse vastu ja järelejäänute kindlustamine käsitööliste, hõlmates umbes 1.600.000 isikut.

Nii näeme, et sotsiaalkindlustus areneb ulatuseliselt ja liigiliselt, muutudes igakülseks. Liigiliselt on sotsiaalkindlustuse arengu suund: kindlustada töövõtjaid kõikide riskide vastu. kõigiks töövõju kaotuse juhtudeks. Eriliselt on põhjendatuks ja tarviliseks peetud vanade ja invaliidide kindlustamist.

Juba rahva loodusliku juurekasvu seisukohalt on tunnustatud vahendiks emade ja laste kindlustamine.

Emade kindlustamine raseduse ja sünnituse puhuks on leidnud illdist tunnustamist kui korraldus, mille abil hoitakse ema ja imiku tervist.

Seniste kindlustuse liikidele on juure tulnud kutsehaiguste ja tiisikuse vastu kindlustamine, mis oma tulemustega eriti paistab silma Itaalias.

Vististi ka meil Eestis võib tiisikuse vastu võitlemisel anda suuremaid tulemusi sotsiaalkindlustus.

Ei ole kahtlust, et varem või hiljem, teatud perioodi järele, tabab jällegi maailmajandust kriis, mis jätab hulk töökäsi tööta. Töötaolu vastu kindlustamine on sotsiaalpoliitiline vahend, mis seni tegelikus elus on täielist õigustamist leidnud kõigis neis riikides, kus see on teostatud. Nagu iga teise kindlustuse, nii ka töötaolu vastu kindlustamise teostamiseks on tarviline fond, kust sammete saamine on võimalik vaid teatud ooteaja järele. Seepärast on täiesti arusaadav ja põhjendatud, kui tööpuuduse vastu kindlustamise seadus pannakse maksma enam-vähem normaalsel ajal, kus veel puuduvad suured abivajajate hulgad.

Sotsiaalkindlustuse arengut pidurdas 1914. a. alanud maailmasõda, kuid ei hävitanud. Koguni selle vastu: Versailles' rahu- lepingusse, mis nüüd küll on juba puruks rebitud, võeti punktid töökaitse ja sotsiaalkindlustuse arendamiseks. Sellele toetudes, veel enam aga töölisliikumise poolt mõjutalt, näitaski sotsiaalkindlustus just pärast maailmasõda väga suurt ja sirgejoonelist arengut.

Uusi takistusi tuli riikide valitsemisrežiimide muudatustest. Fašism ja rahvussozialism on surunud töölisliikumise maha, on hävitanud kodaniku õigused ja rahva vabadused.

Kui fašistid, neofašistid ja teised reaktioonärid väidavad, et enne neid ja enne nende asutusi ja muid institute on töölisliikumist juhtinud hooldajad poliitiliste tegelaste näol, siis on see vaid diplomaatlik vale: töölised ise valisid endale varem juhid, töölised ise andsid oma keskelt ka poliitilisi tegelasi, kes võitlesid nende kodanikuõiguste, tööttingimuste parandamise, töökaitse ja sotsiaalkindlustuse eest.

Ilma poliitiliste õigusteta ei taotle töölisklass üheski riigis ka sotsiaalpoliitika alal mingeid märkimisväärseid tulemusi.

See rüüstamistöö, mis reaktioonärid kultuuri, kõlbluse, sotsiaalse hüveolu alal mõneski riigis toime on pannud, ei suuda siiski seda tööd, mis varem töölisliikumise alal korda saadatud, kuidagi tühistada. Ajalugu ei saa täieliselt võltsida. Seda, mis tehtud, ei saa täieliselt salata. Töö, mis on tehtud, loov töö töölisliikumise, töökaitse ja sotsiaalkindlustuse arengu alal jääb, hoolimata sellest, kas tasalülitatud neofašistid ja uueaja tasalülitatud karjeristid „töolistegelaste“ sildi all seda tunnustavad või mitte. Nad ei ole otsustajad ega autoriteetid.

Juhikultus, selle kaasliikumised ja sellega ühes käiv reaktioon on üldiselt paljudes riikides pidurdanud sotsiaalseaduseandlust, on halvendanud tööttingimusi, majandusellu toonud raskusi, on võtnud töolistelt kodaniku õigused ja vabaduse ja on toonud uue verise sõja, mis algas 1. sept. ja ähvardab Euroopa kultuuri, Euroopa rahvaste hüveolu, majanduslikku ja sotsiaalset arengut. Et seegi sõda ei suuda hävitada sotsiaalkindlustust, on selge.

Uus sõda jätab kahtlemata raske sotsiaalse päranduse.

Et sellest pilti saada, mis maailma ootab, heidame põgusa pilgu maailmasõjale.

Maailmasõjas, mis kestis 1914.—1918. a., 4 aastat, 3 kuud ja 10 päeva, kutsuti üldse umbes 60 miljonit meest relvade juure. Maailmasõjast võttis osa keskmiselt 12% Euroopa elanikest, nii vanad kui ka alaealised. Eestlastest võttis maailmasõjast osa umbes 100.000 meest.

Sõjaväeteenistusse kutsutud meestest hukkus kuulide, pommide, gaaside ja täakide läbi või lämbus kaevikus ligi 9,5 miljonit inimest, iga päev keskmiselt 6200 inimest. 40% surmasaanuist oli 19—24 aastat vanad, nendest 87% talupojad ja töölised, millest näeme, et sõjaraskused langevad töötavale rahvale.

Haavata sai keskmiselt iga kolmas mobiilseeritu, umbes 21 miljonit meest. Teadmata kadus 1,5 miljonit inimest. Need viististi hukkusid kaevikus plahvatuste läbi, põlesid tulikahjude puhul, uppusid jõgedesse, järvedesse, rabadesse. Paljud lasti vangivõtmise ajal või vangis olles maha.

Sõjavangidest, kelle arv tõusis üle 7 miljoni mehe, suri umbes 2 miljonit haigustesse ja kurnatusse.

Hukkusi miljoneid erainimesi, sõja tagajärjel jäi miljoneid lapsi sündimata. Purustati kodud ja eluasemed.

Pärast sõda tekkinud revolutsioonis Venemaal hukkus kuni 1922. aastani umbes 16 miljonit inimest, kelledest umbes 5 miljonit suri nälga.

Maailmasõja läbi tekkinud ainelist kahju hinnatakse umbes 360—660 miljardile Eesti kroonile.

Hävisid linnad, külad ja vabrikud. Prantsusmaal hävis üksi 20.000 vabrikut, 600.000 elumaja ning 5000 km raudteed. Pealeselle muud varad.

Kaubalaevu ja kaupus uputati umbes 30 miljardi krooni väärtuses.

Kaotsiläänud tööpäevi hinnatakse ligi 500 miljardile kroonile.

Invaliidide ja sõjaslangenute perekondade ülalpidamiseks arvestatakse umbes 120 miljardit krooni.

Üldse kahjusid hinnatakse 1100 miljardile Eesti kroonile.

Peale nende kaudsete kulude tuleb arvestada veel otseseid kulusid, mis läks sõjaväevarustuseks, sõjariistadeks ja laskemoonaks. Need kulud ulatuvad paljudesse miljarditesse. Nii sakslased üksi lasksid vastastele 230 miljonit mürsku, umbes 60 miljardi Eesti krooni väärtuses, prantslased 300 miljonit mürsku, 75 miljardi Ekr. väärtuses.

Suurte kulude tagajärjeks oli rohke paber- ja väljalaskmine, rahaväärtuse langus, hiiglavõlad, eriti P.-Ameerika Ühendriikidele, kellele võlgnevad Euroopa riigid maailmasõja arvel veel ümarguselt 12 miljardit dollarit.

Kui neid suuri summasid, miljardeid, oleks kulutatud sotsiaalolude parandamiseks, elumute ehitamiseks, koolideks, kultuurilisteks hivedeks, emade ja laste eest hoolitsemiseks, tervishoiuolude parandamiseks, sanatooriumide, puhkekodude jne. ehitamiseks ja sotsiaalkindlustuseks, siis oleks maailma nägu, mis praegu on viril, verine ja porine, päris terve.

Praeguse sõja ettevalmistus on nõudnud enam kulusid kui möödunud maailmasõda: uue sõja ettevalmistamine on pidurdanud ülemaailmset rahvaste hüveolu tõusu, isegi toitlust. Mõnel pool isegi hoobeldakse; meil ei ole küll toitu, aga selle eest suurtükke.

Uues sõjas, mis nüüd on puhkenud, hävitatakse linnasid, vabrikuid, rahulikke elanikke, naisi, lapsi. See hävitus on hirmus ja suur. Langeb rahvaste jõukus ja elutase, kasvab vaesus ja viletsus. Miljoneid sureb, miljoneid vigastatakse, miljonid lapsed jäävad orvudeks, miljonid perekonnad isata, emata, peavarjuta ja toiduta.

See on süngene ja toores aeg, mida praegune põlv peab uuesti läbi elama. Kui kaugele see inimelude ja väärtuste, kultuuri ja kõbluse hävitamine ulatub, missuguse kuju ja ulatuse see lõpuks võtab, seda ei või praegu keegi ette näha.

See on väga raske hoop sotsiaalsele arengule, mida annab sellele äsjaalanud maailmasõda.

Elu aga kestab siiski edasi: surnuid asendavad uued inimesed. Rusudestki tõuseb uus elu.

Tõuseb ka uus võitlus rahvaste hüveolu

eest, tõuseb uus töölisliikumine. Ja uuesti saab hoogu ja annab tagajärgi võitlus töökaitse, töotervishoiu, sotsiaalkindlustuse, rahva elutaseme tõstmise ja rahva hüveolude eest.

Sotsiaalseaduseandluse, ka sotsiaalkindlus-

Küsimusi äride ja kontorite töökorralduse seaduse alalt

Ilmar Rebane

1. Võõrastemajade, restoranide, kohvikute ja söögi- ning teemajade teenijate töökorraldus.

Äride ja kontorite töökorralduse seaduse (RT 1938, 42, 400) § 1 lg. 4 eraldab nimetatud seaduse kehtivusest võõrastemajad, restoranid, kohvikud ja söögi- ning teemajad, neid mitte tunnistades ärideks ja kontoriteks nimetatud seaduse mõttes. Võõrastemajad, restoranid, kohvikud ja söögi- ning teemajad kuuluvad trahteriasutuste hulka, kuid nende mõiste kehtivais seadusis ei ole täpselt ja otseselt määratletud. Niivõrd kui ei ole tegu trahteriäridega, ei ole tegu ka võõrastemajadega, restoranidega, kohvikutega ja söögi- ning teemajadega. Äride ja kontorite suhtes, mis ei ole trahteriärid ja mis ei ole ka muul alusel arvatud välja äride ja kontorite töökorralduse seaduse alt, kehtib äride ja kontorite töökorralduse seadus kogu ulatuses. Trahteriärideks ja järelikult ka võõrastemajadeks, restoranideks, kohvikuks ja söögi- ning teemajadeks trahteriseaduse § 7 (RT 1928, 105, 648) järgi ei loeta: 1) ettevõtteid, kus kaubeldakse, olgugi kohaltarvitamiseks, tee, piima, piimasaaduste ja igasugu karastavate jookidega, nagu kali, limonaad, selterss jne., kui seal peale leiva ja maiustuste ei kaubelda muude toitude ja suupistetega; 2) rahvusvaheliste vagunite einelauad; 3) heategeva ning üldkasuliku otstarbega toimepandavate pidude einelauad ölle- ja veinimüügiga või selleta ja 4) ölle- või marjaveinide kohaltarvitamise õigusega müügikohad külmade toitude ja suupistetete müügiga. Eelnimetatus kehtib järelikult äride ja kontorite töökorralduse seadus. Kuna võõrastemajad, restoranid, kohvikud ja söögi- ning teemajad on trahteriärid, siis peavad nad vastama ka trahteriäridele omastele tunnustele. Puuduvad need, siis pole ka tegu võõrastemajade, restoranide, kohvikute ja söögi- ning teemajadega. Trahteriseaduse (VSK XII k. 2. j., 1906. a. va.) § 2 järgi trahteritöõnduseks nimetatakse publikule avatud asutuse pidamist, kus müüakse sööke ja jooke tarvitamiseks kohal. Trahteriasutustes võib müüa sööke ja jooke publikule avatud üldises ruumis või eritubades, mida võib välja üürida (§ 3). Trahteriasutustel ei ole keeldud müüa äris saadavaid sööke või jooke väljaviimiseks (§ 4). Trahteriäri jagatakse trahteriärideks ruumide väljäärimiseta (§ 5; RT 1928, 105, 648) ja trahteriasutusteks, kus antakse üürile ruume (§ 6). Trahteriäride hulka ruumide väljäärimiseta loetakse: restoranid,

tuse arengut võivad pidurdada reaktsioon ja sõda, kuid mitte lõpetada.

Sotsiaalkindlustus areneb üldiseks ja sunnuslikuks, hõlmates kõiki töölisi ja teenijaid ja võimaldades sammeid kõigi tööjõu ja elu-ülalpidamise kaotuse puhkudeks.

söögimajad, teemajad ja kohvikud, mis ei allu äride ja kontorite töökorralduse seadusele. Peale eelnimetatute kuuluvad trahteriäride hulka ruumide väljäärimiseta veel: trahterid, raudteejaamade, laevade, teatrite, näituste, klubide, seltside, ühingute jne. einelauad, kondiitriärid, kui neis müüakse toiduaineid kohaltarvitamiseks, ja ölle või marjaveinide kohaltarvitamise õigusega müügikohad, kui neis kaubeldakse soojade toitudega (§ 5). Viimatinimetatud alluvad kõik äride ja kontorite töökorralduse seadusele. Trahteriasutuste hulka, kus antakse üürile ruume, kuuluvad võõrastemajad, mis äride ja kontorite töökorralduse seaduse mõttes ei loeta ärideks ega kontoreiks ja millede suhtes ka nimetatud seadus ei kehti. Peale võõrastemajade aga kuuluvad trahteriasutuste hulka, kus antakse üürile ruume, veel sisseseiduhoovid ja -majad, kõrtsid, samuti möbleeritud toad, kus antakse ka süüa, kui ühel peremehel on välja anda üle kuue toa jms. (§ 6). Kõigi viimaste suhtes kehtib ka äride ja kontorite töökorralduse seadus.

Mis puutub täpsetesse tunnustesse, millede alusel võõrastemajad, restoranid, kohvikud, söögi- ning teemajad eraldada teistest trahteriasutustest, siis neid kehtivais seadusis otseselt ei leidu. Küll aga võivad kohalikud omavalitsused nende kohta panna kehtima määrusi (varem sundmäärusi; nd. RT 1938, 43, 404, § 165 pp. 29, 30, 18; 1938, 43, 405, § 145 pp. 24, 25, 14; trahteriseaduse § 24), mida ka tegelikult on tehtud. Selle tulemusena muidugi teatavas ulatuses võivad vastavad mõisted erineda, olenevalt kohalike omavalitsuste administratiivpiiridest.

Küll aga on olemas teatav vormiline tunnus eraldamiseks võõrastemajade, restoranide, kohvikute ja söögi- ning teemajade, mis ei allu äride ja kontorite töökorralduse seadusele, ja muude trahteriasutuste vahel, mis alluvad äride ja kontorite töökorralduse seadusele.

Eelnimetatud trahteriseaduse järgi trahteriasutused linnades avatakse linnavolikogu loal (§ 18), milleks esitatakse vastavad taotised linnavalitsusele või kolmanda astme linnades linnavanemale, milles muuseumis tähendatakse, missugune trahteriasutus soovitakse avada. Trahteritöõndamise loa ja vastava tunnustuse väljaandmisel pärast kontrollimist on loomulik, et tähendatakse, missugune trahteriasutus on lubatud avada (§§ 20—22). Väljaspool linnade piire sünnib trahteriasutuste avamine kaubanduslike ettevõtete kohta sea-

tud korras (§ 52), kusjuures äritunnistusel arusaadavasti märgitakse, missuguse trahteriastutusega on tegemist. Eeltoodud vormilist alustel peaks järelikult olema lõplikult võimalik selgitada, kas on tegu äride ja kontorite töökorralduse seadusele mittealluvate võõrastemajade, restoranide, kohvikute ja söögi- ning teemajadega.

Võõrastemajade, restoranide, kohvikute ja söögi- ning teemajade teenijate suhtes kehtib ex-Vene teenijate normaalpuhkeaja seadus kaubandusastutustes, ladudes ja kontorites (VSKK 1906, 1894, 270). Nimetatud seadus ei ole otseselt muudetud äride ja kontorite töökorralduse seadusega, kuid põhimõttel, et hilisem seadus muudab varajasema, on see kohaldatav vaid sel määral, kui võrd see ei ole vastolus äride ja kontorite töökorralduse seadusega. Tuleb tähendada, et nimetatud teenijate normaalpuhkeaja seadus on jäänud täiel määral kehtivusse ainult selles osas, mis sätib kauplemise aega, kuna selle kohta äride ja kontorite töökorralduse seaduses ei leidu sätteid ja viimase § 11 otseselt juhib teiste vastavate seaduste juure. Seevastu teenijate normaalpuhkeaja seaduse sätteid, mis normivad teenijate tööaega, võivad tulla kohaldamisele ainult selles ulatuses, milles äride ja kontorite töökorralduse seadus ei kehti. Äride ja kontorite töökorralduse seaduse § 1 lg. 4 teeb erandi apteekide, võõrastemajade, restoranide, kohvikute ja söögi- ning teemajade suhtes, kuid ka nimetatud teenijate normaalpuhkeaja seaduse § 13 (RT 1933, 40, 318) teeb erandi apteekide suhtes, järelikult ex-Vene teenijate normaalpuhkeaja seadus kaubandusastutustes, ladudes ja kontorites kehtib ainult võõrastemajade, restoranide, kohvikute ja söögi- ning teemajade teenijate töö- ja puhkeaja suhtes.

2. Naistöövõtjate vabastamine teenistusest enne ja pärast sün- nitust palga edasisaamisega (§ 16).

Naistöövõtjate vabastamine töölt, teenistuslepingulise suhte katkematusena, arstitunnistuse esitamisel ühes terve palga edasisaamisega toimub 2 nädalat enne ja 6 nädalat pärast sünnitamist, kui nimetatud naistöövõtjad ei saa vähimalt niisama palju mõnelt kindlustusastutusest, kus nad on sunduslikult kindlustatud. See õigus on ainult neil, kes on teeninud äris või kontorist mitte vähem kui 6 kuud enne sünnitamispäeva.

Haigekassateenija õiguslik vahekord haigekassaga

Karl Lukk, Tartu üldhaigekassa asjaajaja*)

Et meil oleks asja kohta selgem pilt, siis selgitame kõigepealt, missugune on haigekassa iseloom. Kui see on selgitatud, siis selgitame, kes on haigekassa teenijale tööandjaks ning mis-

Eelnevast järeldub, et vähimalt 6-kuine teenimine äris või kontorist enne sünnitamispäeva ei tähenda mitte katkestamatut teenimist, vaid üldse teenimist äris või kontorist. Teenimise all tuleb mõista teenistuslepingulise suhte kestust, mitte faktiliselt katkestamatut töötamist. 6-kuist aega arvatakse oodatavast sünnituspäevast tagasi. Järelikult töölt vabastamiseni rase naistöövõtja peab olema teeninud äris või kontorist kuus kuud miinus kaks nädalat.

Sunduslik kindlustamine kindlustusastutustes toimub tööstusliku töö seaduse §§ 257 j. alusel haigekassades. Sünnitamise puhul haigekassades antava abiraha suurus määratakse kassaliikme poole kuni terve teenistustasu (palga) suuruses. Seda abiraha antakse: rasedatele kahe nädala jooksul enne sünnitust ja sünnitajale nelja nädala jooksul pärast sünnitust. Sünnituse puhul on õigus abiraha saada ainult neil haigekassa liikmel, kes vähimalt sünnituspäevale eelneva kolme kuu jooksul on olnud selle või mõnede teiste haigekassade liikmeks. Rasedatel on õigus abiraha saada ainult selle aja eest, mille kestes nad ei teinud palgalist tööd. Haigekassadel on aga õigus sünnitusabirahast ilma jätta neid sünnitajaid, kes on asunud tööle enne nelja nädala möödumist sünnitamisest palgalistena (§ 312). Nendes piirides määratakse abirahad iga aasta haigekassa peakoosoleku poolt kindlaks ühe aasta peale ette (§ 317).

Riigiteenijate, -tööliste ja õppejõudude haiguskindlustuse seaduse (RT 1937, 41, 366) § 32, maakonnaseaduse (RT 1938, 43, 405) § 137 linnaseaduse (RT 1938, 43, 404) § 157, vallaseaduse (RT 1938, 37, 336) § 96 j. t. alusel riigi- ja omavalitsuste ettevõtete kontorite, kaupluste ja pankade teenijale maksetav sünnitusraha maksetakse vastava ettevõtte, mitte kindlustusastutuse poolt, mispärast eeltähendatud eeskirjad kui erieskirjad tulevad eesõigustatult rakendamisele äride ja kontorite töökorralduse seaduse kui üldseaduse ees.

Juhul, kui naistöövõtja saab enne ja pärast sünnitust mõnelt kindlustusastutusest küll abiraha, kuid mitte terve palga suuruses, siis ei ole põhjust arvata, et need naistöövõtjad oleksid asetatud teistest paremasse seisundisse seega, et tööandja neile lisaks sellele sünnitusrahale peaks veel maksma terve palga, vaid tuleb eeldada, et tööandja peab maksma üksnes saadava sünnitusraha ja terve palga vahe.

sugused on haigekassa teenija õigused ja kohustused.

Tekib küsimus, kas haigekassa on riiklik asutus või eraasutus.

Eraasutus haigekassa kindlasti ei ole. Kuid riigiasutus ka mitte. Ta on midagi vahepealset.

*) Haigekassade teenijate päeval, 6. novembril 1938. a. peetud referaat.

Eraisik võib oma isikliku ettevõtte ehk käitise igal ajal likvideerida. Keegi ei saa seda temale keelda.

Ühingud ja seltsid, mis koosnevad vabatahtlikult liitunud kodanikest, võivad ka oma ühingu igal ajal likvideerida, kuigi nad seda peavad tegema põhikirjas või seadustes ette nähtud korra järgi. Kuid neil on igal juhul õigus talitada oma äranägemise ja heaksarvamise kohaselt.

Haigekassa on asutus, mille ülesandeks on riikliku võimu poolt vajaliseks tunnistatud ülesannete täitmine. Haigekassat võib täie õigusega kõrvutada omavalitsusasutustega: linna-, alevi- ja vallavalitsusega.

Niihästi haigekassa kui ka eelnimetatud omavalitsusasutuste ülesanded ja kohustused on kindlaks määratud nende asutuste kohta kehtivais seadusis. Nii tegutsevad haigekassad tööliste haiguste vastu kindlustamise seaduse alusel.

Linnavolikogul kui ka haigekassa volikogul või volinike peakoosolekul ei ole võimu nende asutuste tegevuse seismapanekuks või lõpetamiseks. Vastasel korral jääks tühi koht järele, mille täitmise eest hoolitseb riigivõim, hoolimata linnavolikogu või haigekassa peakoosoleku liikmete tahtest.

Eraühing, laulu- ja mänguselts, malarering, masina- ja piimaühisus võib oma varandusega talitada oma äranägemise järgi, ta võib seda müüa, kindida või isegi hävitada. Ta võib opereerida sellega nagu iga eraisik oma varandusega.

Haigekassa ei tohi sellaselt talitada oma varandusega.

Haigekassa tegevuse ulatus, tema volikogu ja juhatuse võimupiirid on kindlaks määratud tööstusliku töö seadusega ja haigekassa põhikirjaga. Haigekassa varandust võib kulutada ainult teatud kindlaksmääratud ülesannete täitmiseks, ja nimelt kassaliikmete abistamiseks haiguse korral haiguseraha, arstiabi, kliinilise ravi ja arstimite andmise näol.

Kõik haigekassa peakoosoleku otsused kuuluvad eranditult kindlustusametile esitamiseks, kes teostab järelevalvet selle üle, et haigekassa jooksev te-

gevus sünniks seaduste ja määruste piirides.

Järelikult kuulub haigekassa nende omavalitsusasutuste liiki, kelle tegevuspiirid on seadusega kindlaks määratud ja kelle tegevuse üle järelevalvet teostab riiklik võim.

Omavalitsusasutuste, s. o. linna-, alevi- ja vallavalitsuse palgalised on üheõiguselised riigiteenijatega, kuna nende teenistus- ja tasutingimused on ühtlustatud riigiteenijate kohta kehtivate tingimustega. Nad täidavad oma ülesandeid riigiteenijatega ühiseil aluseil ja nad saavad tarbe korral ka riigiteenijatega ühesugust kaitset.

Palganormide ja teenistustingimuste kindlaksmääramine on omavalitsuste volikogude ülesandeks, kuid sellest hoolimata on need vastavate omavalitsuste poolt enamalt jaolt määratud ühiseile aluseile riigiteenijate kohta maksvate normidega.

Nüüd vaatleme, missugused on riigiteenijate teenistustingimused.

Need on kindlaks määratud ja avaldatud „Riigi Teatajas“ nr. 149 1924. aastal ja maksma pandud 1925. aastal. Neid norme on hiljem mitmel korral täiendatud ja parandatud.

Olulisimad punktid selles seaduses on järgmised:

§ 1. Riigiteenijad jagunevad: 1) ametnikkudeks ja 2) vabapalgalisteks. Ametnikud võetakse teenistusse määramata ajaks, vabapalgalisi võib aga teenistusse võtta ka teatud kindlaksmääratud ajaks.

Riigiametnik annab ametisse astudes sellekohase vormeli järgi pühaliku töötuse ametikohuseid ausasti täita (§ 9).

Riigiteenijaid võidakse ametis kõrgendada (§ 10) ja teenistuse huvides ümber paigutada (§ 11 ja t.). Ümberpaigutamise kord ja tingimused on ka seaduse poolt kindlaks määratud.

Riigiteenijad ametist vabastamisel viiakse riigiteenijate reservi (§ 13).

Riigiteenija saab oma teenistuse eest tasu, mitte palka (§ 15). Tasu selleks, et temale võimaldada äraelamist kuni pensionile minekuni.

Reservi viidud ametnikud saavad kolme kuu jooksul täie palga edasi ja järgmise kolme kuu jooksul pool palka (§ 17).

Seda normi on hiljem, 1935. aastal, muudetud riigiteenijate teenistustasu seadusega, kus § 19 määrab kindlaks, et riigiteenijate reservi viidule maksetakse kuue kuu jooksul kolme kuu palk. (Vaata „Riigi Teataja“ nr. 31 1935. a.)

Vabadele kohtadele võetakse ametnikke esimeses järjekorras riigiteenijate reservist, mille juures tuleb eelistada sõjaväes teeninuid. Ametnik võidakse määrata uuele kohale kuni kaks astet allapoole endisest kohast.

Riigiteenija surma korral saavad järelejääjad kolm kuud palka edasi ja nad on õigustatud sama aja jooksul kasutama priikorterit, kui see riigiteenijal oli kasutada (§ 21).

Haiguse pärast teenistusest vabastatu saab kahe kuu jooksul palka edasi ühes priikorterit kasutamise õigusega (§ 22).

Riigiteenija saab üheaastase teenistuse järele 2 nädalat puhkust ja kaheaastase teenistuse järele ühe kuu (§ 25).

Riigiteenistuse seaduse § 26 räägib järgmist:

„§ 26. Riigiteenija on kohustatud riigi huvisid kaitsema, täitma kõik tema teenistusse puutuvad seadused ja määrused, samuti oma ülemuse käsked ja korraldusi, mis ei ole otsekoheselt vastolus seadustega ja mis on antud teenistusalal. Riigiteenija on oma teenistusalase tegevuse seaduslikkuse eest vastutav.

Käsu leiduvast vastolust seadusega või seaduspäraste eeskirjadega peab käsusaaja teatama käsuandjale ülemusele ja niisugusest kärust, mis ettepanekut kuritegevuseks sisaldab, ka järgmisele kõrgemale ülemusele.“

Riigiteenijale on lubatud olla erateenistuses ja pidada ärilisi ettevõtteid, kui need ei riiva tema ametikoha väärilist lugupidamist ja au (§ 35).

Erateenistust ja ärilist ettevõtet võib pidada oma otsekohese ülemuse teadmisel või loal.

Samad normid on maksvad ka omavalitsuste teenijate kohta.

Riigiteenijate teenistusseadus haigekassade teenijate kohta maksev ei ole. Ma toon need normid ainult selleks, et tõmmata neist mõnd paralleeli ja et igaljuhul endal oleks võimalik haige-

kassa ja riigiteenija teenistustingimusi kõrvutada.

Nagu te eespooltoodust kuulsite, on need tingimused mitmeti paremad kui haigekassade teenijate omad.

Riigiteenijaile maksetakse peale palga veel vanusetasu ja perekonnaabiraha ning antakse teatavaile ametnikele veel korter ja riievarustus, ka kolimisraha teisele kohale ümberpaigutamise puhul. Pealeselle veel mõningaid lisatasusid sissenõudmisrahade, kilomeetrirahade jne. näol vastavalt ametikohale.

Haigekassa teenijad saavad ainult kindlaksmääratud kuupalga ilma ühegi lisatasuta rahas või natuuras.

Riigiteenijad kuuluvad riikliku pensioniseaduse alla.

Ainult selles viimases osas on haigekassade teenijad üheõiguslikud riigiteenijatega.

Riigiteenijad on seaduse erilise kaitse all. Neid tuleb austada kui riigivõimu esindajaid ja neid ka vastavalt kohelda. Nad on teataval viisil puutumatud. Riigiteenijale tema teenistuskohuste täitmisel teoga või ka ainult suusõnal või kirja teel osaks saanud solvamine on kvalifitseeritud raskemaks süüteoaks kui sama süütegu eraisiku vastu.

Sellast kaitset haigekassade teenijail ei ole. Haigekassade teenijate palgalepingu vahekordi varemalt ei korraldanud mingisugused erinormid. Neid korraldati palgateenijate kohta üldiselt maksvate normide järgi.

Juhatus palkas teenija ametisse ja määras töötingimused ning palga suuruse. Et need töötingimused ja palgaolud eriti kiiduväärsed oleksid, seda ei saa keegi tõendada. Mõni üksik on ju saanud rahuldavat palka, kuid enamik haigekassa kantseleiametnikke on pidanud leppima õige minimaalse palgaga.

Mõni suurem ühine haigekassa tuli omal ajal toime isegi sellega, et maksis osale naisametnikele palka hädaabitööliste palganormide järgi.

Riigiteenija ja haigekassa teenija palga vahekorra pildi saamiseks tooksin väikese võrdluse.

Kui näiteks 15 aastat haigekassat orjanud abieluline kassateenija, kel on kolm last, saab haigekassalt 155 krooni kuus palka, siis peetakse seda väga heaks palgaks. Selle palga üle tuntakse kadedust ja räägitakse haigekassa teenijate kõrgetest palkadest, kuigi haigekassas ainult üksikud juhtivatel kohtadel olevad isikud saavad sellast palka.

Kui me võtame sama teenistuse vanusega ja sama lastearvuga riigiteenija, kes tegelikult sama palka saab, siis on ta põhipalk 19-da palgaastme järgi ainult 98 krooni kuus. Selle palgasummaga opereeritakse alati. Kuid sellele tuleb õige tunduv summa juure — teenistusvanuse tasu (19-da palgaastme järgi 30.50 kr. kuus) ja lasteabiraha kolme lapse eest kr. 27.—, kõik kokku kr. 155.50.

Võtame teise võrdluse. Provintsis asuva riigi viinatehase kassapidaja näiteks on 22. palgaastmes ja ta saab 90 kr. kuus põhipalka, pärast 15 aastat kestnud teenistust maksetakse teenistusvanuse tasu selle palgaastme järgi 26 kr. kuus. Kui tal on üks laps, siis saab ta selle pealt 9 kr. Tegelikult väljamaksetav palk on kr. 125.— kuus.

Ühe provintsis asuva haigekassa kassapidaja saab 105 kr. kuus palka ja seda palka peetakse väga kõrgeks. Ja

tööpööst, kui arvestada riigiteenija põhipalka, jättes lisatasud arvesse võtmata, siis näib palk tõesti suurem olevat riigiteenija palgast.

Ehk võtame näiteks raudtee liiniteenijate jaoskonna juhataja abi, kelle palgamäär 17. astme järgi on kr. 135.—, teenistusvanuse tasu 15 aasta eest kr. 34.50, kolme lapse eest à 9 kr. kr. 27.—, kokku kr. 196.50. Pealeselle veel korter ja riievarusus.

Ja haiguskindlustusmaksu nende palgast maha ei arvata.

Haigekassade kantselei tööaeg oli ka täiesti juhatusel määrata. Omal ajal tegid haigekassade teenijad aga katse korraldada palgaolusid kollektiivlepingutega, kuid need katsed jäid ainult katseteks.

Käesoleval ajal korraldatakse haigekassade kantselei teenijaskonna tööaega ja töötingimusi „Riigi Teatajas“ nr. 42 1938. a. avaldatud äride ja kontorite töökorralduse seaduse alusel, mille normid on siiski väga tagasihoidlikud.

Samas seaduses on fikseeritud ka ülesütlemise tähtajad ning suvepuhkus.

Need normid on ainult seda fikseerinud, mis haigekassades juba oli välja kujunenud ja kehtima pandud.

Järgmistes numbrites vaatleme haigekassateenija teisi teenistustingimusi.

(Pooleli.)

Sotsiaalolude parandamiseks ja tööliste elutaseme tõstmiseks

Eesti haigekassade päeva poolt 9. ja 10. sept. 1939. a. vastuvõetud otsused

1.

HAIGEKASSADE TEGEVUSE KOHTA.

Haigekassade päev konstateerib, et hoolimata tööliste madalatest tasudest, tööseisakutest ja rohketest haigus- ja õnnetusjuhtudest on haigekassad töötanud rahuldavalt oma võimaluste piires. Haigekassade ravikuludeks tegevus- ja tagavarakapitalist kulutamine on osutunud paratamatuks, kuna arstimiskulud on suured, milleks eriti avaldavad mõju kõrged arstimite hin-

nad, arstiaikapitalimaks aga ei suuda katta kõiki arstimiskulusid. Ravimiskulude surumine arstiaikapitali piiridesse osutub praegustel tingimustel võimatuks.

Ei ole otstarbekohane ega põhjendatud tegevuskapitali aastaülejäakide kandmine tagavarakapitali arvele, vaid need ülejäädgid tuleksid jätta, seadust vastavalt muutes, tegevuskapitali saldoks, mida võib uuel aastal kasutada. Sellega hoitaks ära osa neist raskustest, mis aasta algul haigekassadel te-

kivad tingituna maksude laekumise iseloomust.

2.

RAVIKORRALDUSE KOHTA.

Haigekassade ravikorralduses ei saa pidada läbiviidavaks piiramatut vaba arstivalikut.

Arstiteaduslikus õppetöös peaks pöör-dama enam tähelepanu sotsiaalkindlus-tuse küsimustele.

Üldise heaolu huvides on vajaline haigekassade ja arstide parem arusaa-mine üksteisest ning tihedam koostöö. Sealjuures üldise usalduse võitmiseks arstide organisatsioonid peaksid teos-tama järelevalvet oma liikmeskonna üle kindlustatute ravimisel vajalise ostarbekohasuse ning kokkuhoidlikkuse saavutamiseks.

Haigekassade Liidul tuleks rakendu-da ravi otstarbekohase läbiviimise kü-simuste uurimisele, milleks oleks vaja-line moodustada toimkond. Toimkonna poolt väljatöötatud ja liidus heakski-detud juhised peaksid olema kasutata-vad haigekassade peakoosolekuil täp-sete määruste ja eeskirjade andmiseks.

Haigekassade ravikulude vähenda-mine võib sündida selle läbi, kui haige-kassad saavad oma ambulantsid, ravi-asutused ning apteegid.

Arstirohtude hind on põhjendamatult kõrge.

3.

TUBERKULOOSI VASTU VÖIT-LEMISEKS.

Tuberkuloosi vastu võitlemiseks töö-liste keskel peab haigekassade päev tarviliseks:

- 1) töötasude suurendamist,
- 2) töötervishoiu eeskirjade täitmist käitistes,
- 3) korteriolude parandamist,
- 4) üldiste tervishoiulude paranda-mist, eriti ka tolmu vastu võit-lemist,
- 5) koolitervishoiulude parandamist,
- 6) tuleb kehtima panna tuberkuloosi vastu kindlustamise seadus.

Tuberkuloosi vastu võitlemiseks on tarviline, et tiisikushaigetele võimaldataks ravi, tarbe korral ka sanatoo-

riumis, samuti võetaks käsitusele kor-raldused nakkuse vältimiseks.

4.

ERAAMETNIKE KINDLUSTA-MISEST.

Haigekassade päev tunnistab, et era-ametnike kindlustamine võib sündida üldiste kindlustusseaduste ulatuse laiendamisega äridele, kontoritele, bü-roodele ja teistele tööasutustele.

5.

SOTSIAALKINDLUSTUSE ARENGU KOHTA.

Haigekassade päev konstateerib, et Eestis on sotsiaalkindlustus võrreldes teiste riikidega maha jäänud. Kui kõik-jal sotsiaalkindlustus näitab arengut, siis Eestis võib märkida eduna vaid põllutöölise õnnetuste vastu kindlustamist.

Sotsiaalkindlustus peab arenema ül-diseks, hõlmates kõiki töövõtjaid, hoo-limata tööalast ja kutsest. Sotsiaalkind-lustus peab võimaldama sammeid hai-guse, kutsehaiguse, invaliidsuse ja va-naduse puhuks. Erilist rõhku tuleb pan-na ka emade ja järelejäänute kindlusta-misele. Tiisikuse vastu võitlemiseks on tarviline eriline sotsiaalkindlustus.

6.

TÖÖLISVANEMATE JA KUTSEÜHIN-GUTE ÜLESANDEID TÖÖKAITSE JA SOTSIAALKINDLUSTUSE ALAL.

Haigekassade päev konstateerib, et töölisvanemaid ja kutseühinguid on või-malus tunduvalt kaasa aidata töökaitse ja sotsiaalkindlustuse seaduste eeskir-jade täitmiseks käitises. Kui töölisvane-mad ja kutseühingud neid oma ülesan-deid täidavad tõsiselt, siis ei jäta nende tegevus mõju avaldamata eeskirjade vastu eksimiste vähendamiseks töötin-gimuste ja tervishoiulude paranda-miseks.

7.

HAIGEKASSADE ARVEPIDA-MISEST.

Haigekassade päev Tartus tunnistab vajaliseks, et haigekassade arvepida-

mise ühtlustamise kaalumiseks moodustatakse Eesti Haigekassade Liidu juure vastav komisjon.

Päev soovitab kutsuda komisjoni: K. Lukk, Tartust, V. Luksepp, Rakverest, A. Ermel, Võrust, H. Soilts, Tallinnast, V. Tarand, Pärnust.

Haigekassade päev

Laupäeval, 9-dal, ja pühapäeval, 10. sept. 1939. a., Tartus, Kutseesinduste Kodus

Laupäeval, 9. sept. s. a.

AVAKÕNE.

Avas kell $\frac{1}{2}$ 11 homm. esimees K. L u k k, kes ütles järgmist:

Eesti haigekassade tegevuse juhtimise ja nende tegevuse ühtlustamise sihiga on Haigekassade Liit korraldanud igal aastal haigekassade päeva, kus tulevad käsitlesele kõik haigekassade tegevuses esilekerkinud küsimused, niihästi põhimõttelised kui ka puhtpraktilised küsimused. Elav osavõtt päevadest kinnitab nende vajalists.

Käesoleval aastal haigekassade päevale kokku tulles oleme väga erakorralistes oludes. Teile on väga hästi teada viimaste päevade sündmused.

Vaenuvanker on veerema pandud meie riigi asukohale liiga lähedal selleks, et seda mitte silmas pidada.

Vahekordi on jälle hakatud lahendama toore jõu ja vägivald abil. Kel selles küsimuses on õigus ja kel mitte, selle selgitamine ei ole minu ülesandeks. Ma konstateerin seda ainult kui fakti, mis vajutab oma negatiivse pitseri kogu meie elule, tegevusele ja püüetele. See mõjub kahjustavalt sotsiaalsele arengule ja sotsiaalseaduseandlusele.

Rahu olukorras on elu ja tegevus suunatud ülesehitavale tööle. Kogu tegevus on suunatud selleks, et luua paremaid äraelamisevõimalusi, isegi mugavusi, ja tõsta elustandardit. Meie elustandard on märksa kõrgem kui 20 ja rohkem aastat tagasi. Kuid et see oleks kuigi kõrge, seda ei saa keegi tõendada. Meil olid väljavaated olukorra paranemiseks.

Kui aga vaenuvanker hakkab veerema, siis suunatakse kogu elu ja püüded hoopis teistele radadele. Tegevust ei suunata enam ülesehitavale tööle, vaid otsitakse võimalusi ja abinõusid varade ja inimelude hävitamiseks. Kõik ohverdatakse sõjajumalale: varandused, kodanike heaolu ja isegi nende elu. Selleks on sunnitud mitte ainult sõdivad pooled, vaid ka kõik lähemad naabrid juba etevaatuse pärast.

Keegi ei pääse mööda kohustustest ühiskonna ja riigi vastu. Meil tuleb kanda paratamata kohustusi riigikaitseks ja seda kindlasti oma elustandardi arvel, mis surutakse kitsastesse raamidesse. Ka kodanike isiklikud hüved surutakse kitsastesse raamidesse.

Meil on uue, laiema haiguskindlustuseaduse eelnõu olnud päevakorral pikemat aega.

8.

KINDLUSTUSAMETEIST.

On vajaline, et Kindlustusameti liikmeile saadetak kätte koos koosoleku kutsega ka päevakorra kohta käiv materjal.

Seda seadust on oodatud pikisilmi. On oodatud ühelt poolt kui elustandardi stabiliseerimise korraldust, teiselt poolt on selle vastu hääli kuuldavale tulnud.

Oli loota, et uus seadus veel käesoleval sügisel võetakse riigivolikogu päevakorda ja et seadus viiakse ellu. Ma kahtlen, kas praegusel ajal sääraسته küsimustele kui haiguskindlustuse seadus kingitakse vajalist tähelepanu, kuna muud näiliselt tähtsamad küsimused, eriti aga riigikaitse, tuleb esiplaanile tõsta ja tõstetaksegi esiplaanile.

Mulle näib, et meie riik ja rahvas on kõige paremini kaitstud, kui meie riigi aluse, meie töökäte, eest on hoolitsetud vajaliselt. On vaja luua säärane olukord, et töölisel ja igale teisele kodanikule oleks loodud kindlustunne, et tal oleks säärane olukord ja elutase, mis on väärt, et seda maksab hoida ja kaitseda. Kui on loodud säärane olukord, siis oleme kõige paremini kaitstud. Meid ei päästa ega hoiu ainuüksi relvad, vaid see vaim, mis tiivustab relvakandjaid. Vaim on see, mis teeb elavaks.

Meie tööliskond vajab sotsiaalkindlustuse laiendamist ja selle viimist ellu. Me vajame peale haiguskindlustuse ja õnnetuskindlustuse laiendamise veel invaliidsuse ja vanaduse vastu kindlustamist, me vajame tööpuuduse vastu kindlustamist, me vajame veel lesknaiste ja vaestelaste kindlustamist. Seda ei ole vaja armuannina, seda on tööliskonnal õigus saada, ja ta saabki seda, kuigi see võtab ehk aega. Neid kindlustusalasid ei viida ellu ühe päevaga. Selleks on vaja pidevat ja järjekindlat selgitustööd, et sotsiaalkindlustuse vajalistsusele enam ei oleks vastuvaidlaid. Selleski küsimuses on sündinud murrang.

Ma loodan, et algav haigekassade tegelaste päev meid viib lähemale sotsiaalkindlustuse ulatuse laiendamisele, sest rauda tuleb taguda nii kaua kui see on soe.

Ma loodan ka, et haiguskindlustuse alal töötavad isikud, haigekassade tegelased ja haigekassade päeva saadikud siit vanast Tartust oma teadmiste ja seisukohtade ja töeks pidamiste poolst kindlamatena tagasi lähivad kui nad siia tulid.

Loodan, et haigekassade tegelaste vahel sideme loomiseks ka tänane haigekassade päev kaasa aitab. Et meil on teadmine, et meie ei ole üksi, vaid et meil on üle riigi inimesi, kes püüavad ühiste sihtide poole.

Käesoleval ajal soovitan kõigile, nii haigekassade päeval kui ka oma igapäevase töö

Haigekassade päev Tartus 9.—10. sept. 1939. a.

juures, külma rahu alal hoida ja jääda häirimata oma igapäevaste ülesannete juure ja töötada edasi senises sihis. Võtjaks jääb ja oma seisukohad paneb maksma see, kel on järjekindlust ja kõige tugevamad närvid.

Olge tervitatud kõik, kes te olete aega leidnud ja vaevaks võtnud haigekassade päevale tulla, niihästi haigekassade tegelased kui ka külalised.

Eesti Haigekassade Liidu juhatuse nimel tänan sotsiaalkindlustuse direktorit härra Margnat, vanemat tööinspektorit Põllupüüdi ja kõiki teisi referente, kes oma lahke nõusoleku on annud haigekassa päeval referaatidega esinemiseks ja päeva sisukamaks muutmiseks on kaasa aidanud.

Juhatuse valimine.

Valiti: juhatajaks M. Toom Tartust, abiks V. Luksepp Rakverest, sekretärideks L. Johanson ja P. Paal Viljandist, resolutsioonide komisjoni V. Tarand, J. Kabral, O. Koplus ja L. Johanson.

Osavõtjaid

oli registreeritud 91 — kõigist haigekassadest, peale Rosen ja Ko., Kohila ja Kuresaare haigekassa. Pealeselle võttis päevast osa Sotsiaalministeeriumi, Tööliskoja, Kaubandus-tööstuskoja, Arstide Koja, Rohuteadlaste Koja ja ametiühingute esindajaid.

Viimaseid andmeid haigekassade tegevusest.

Refereeris K. Raid, Riigi Statistika Keskbüroo referent, kelle kõne kokkuvõtte toome eraldi.

Ravikorraldamisest haigekassades

refereeris sotsiaalkindlustuse juhataja P. Margna, vaadeldes ravikorralduse viise

meil ja mujal. Eesti haigekassades on kasvanud arstiabi kasutamise tihedus, visiitide ja retseptide arv. Ka tööst vabastatud haiguspäevade arv on tõusnud. Haigekassade majanduslikud võimalused on piiratud. Haigekassa peab silmas oma liikmete huviseid ja soovib, et arvestataks tema majanduslikke võimalusi.

Referent analüüsib ravikorraldamise viise: ambulatoorsest, rajooniarsti ja koduarsti süsteemi, piiratud ja piiramata arstivalikut, tulles seisukohale, et piiramata vaba arstivalik ei ole meil läbiiviidav. Arstide organisatsioonid peaksid teostama tõhusat kontrolli oma liikmeskonna üle, et need kindlustatute ravimisel talitaksid heaperemeheliku kokkuhoidlikkusega. Arstiteadus peaks rohkem tähelepanu pöörama sotsiaalkindlustuse küsimustele. On vajaline ühe ja sama sotsiaalkindlustuse põllu kändjate — haigekassade ja arstide — üksteise hädadest ja vajadustest arusaamine. Üldise heaolu nimel peavad need leidma ühise keele ja meele käsikäes töötamiseks ja kesktee neiski küsimustes, missuguseis nende huvid võivad sattuda vastamisi. On vajaline sisse seada kassaosaliste eneste väike juuremaks ravile. Haigekassade Liidul tuleks rakendada ideelise külje väljaarendamise kõrval ka praktilist laadi haigekassade vajaduste rahuldamisele. Esmajoones ootavad siin korda mitmed küsimused ravi kokkuhoidliku ja otstarbekohase läbiviimise võimaluste selgitamiseks.

Kõne toome järgmises numbris.

Sotsiaalsete olude mõjust tuberkuloosile ja haigekassade tähtsusest selle vastu võitlemisel

kõneles dr. A. Poomes, kelle kõne kokkuvõtte toome eraldi käesolevas numbris,

Hammasteravi ulatusest haigekassades andis ülevaate dr. J. Valdmann. Oma hambaravikabinette on 9 haigekassal, lepingu vahekorid arstidega ja vaba arstivalik on 14 haigekassas. Piiratud ravi on 13 ja piiramata 7 haigekassas. Juuremaks plombidele on 8, ei ole 12 haigekassas. Hambaarstide töökoormatus on suur: 5—6 haiget tunni kohta. 100 liikme kohta tuleb hammaste plombeermisi: Sinds 57, Tartus 49, Tallinna üldises 47, Pärnus 42, Viljandis 40, teistes vähem. Majanduslikel põhjustel on haigekassad sunnitud hambaravi piirama.

Referaat ilmub ühes järgmises numbris.

Läbirääkimised peetud referaatide kohta.

L. Johanson märgib, et haigekassade ravikuludid on suurendanud ka see, et nüüd haigekassad peavad ravima ka suguhaigeid ja suuri kulusid kandma taudide puhul. Varem võttis neist kuludest riik osa enda kanda. Tiisikuse vastu kindlustamine peaks teostatama eraldi. Tööolud, madalad töötasud ja puudulik toitlus ühes viletsate tööruumidega ja korterikitsikusega põhjustavad suure haigestumise ja suurem arvu. Töötervishoiu ja töökaitse eeskinjad ei leia kätistes tarvilist täitmist. Ka arstimate hinnad on kõrged. Haigekassade kohustusi ravi alal on suurendatud, neid teistel asutustel vähendades. Haigekassa liikmetele ravi maksustamine mingi juuremaksuga ei ole rahva tervishoiu huvides, vaid koguni selle vastu: maksuta ravi võimalusi, ka maal, tuleb laiendada.

A. Kleius (Tallinnast) tähendab, et äsja muudetud tööjookaotuse tariifid hindavad tööjõu kaotuse protsendi sageli liig madalaks.

A. Pirson (Tallinnast) arvab, et kõigi kassaosaliste läbivaatamine iga aasta röntgeniga läheks kalliks. Suguhaigete arstimise kulud peaks riik enda kanda võtma. Ravimine õnnetusjuhtumite korral langeb ka haigekassale, kuna see peaks teiste asutuste kohustuseks olema. Haigekassadele tehakse oma ravilate ja apteekide avamisel raskusi. Haigekassadele ei anta apteegi avamise luba ja tulud apteekidest lähevad üksikute omanike kasuks, kuna haigekassad kasutavad neid ravikorralduse täiendamiseks.

J. Pink (Tall. Linnaettev. haigek.) pooldab liikmetele arstirohtude ja ravi eest juuremaksude määramist. See juuremaks võiks olla suuremate palgade saajail.

Praktilisest küsimusist haigekassa asjaajamise ja arvepidamise alalt

refereerib K. Luukk. Kõneleja märgib, et kui haigekassal on kinnisvara, siis peab olema ka kinnisvara arve. Ühel haigekassal ei ole pearaamatut. Raviasutustel peab olema oma arve. Teise haigekassa liikme ravikulu peab läbi käima ravi korraldava haigekassa arveraamatust. Haigekassade teenijad peavad olema hk. liikmete nimekirjas; nende eest tuleb tasuda hk. maksu ja see raamatutest läbi kanda. Juhiste pp. 2 ja 8 on vastolus. Arveraamatute register peaks olema ka haigekassades, kuigi seadus seda ei nõua. Arvepidamise kord tuleb juhatuse poolt kindlaks määrata. Haigekassade summade paigutamine

erarahaasutustesse võib sündida sotsiaalministri loal.

Hk. päev lõpeb k. 1416 p.

Pühapäeval, 10. sept. 1939. a.,

hk. päev algab kell 1411 h.

Eksimustest haiguskindlustuse seaduse vastu refereerib vanem tööinspektor Joh. Põllu-püü:

Eksimused jagunevad kuritegudeks ja eeskirjadest üleastumisteks. Kuriteod on: valeteadete andmine, siis kuriteod hk. organite poolt isiklikkudes ja kaudselt isiklikkudes huvides. Üleastumised: tööandja poolt õigel ajal andmete mittesaatmine. Andmeid kas ei anta üldse või jäetakse need hiljaks. Seda tehakse ka tahtlikult, sihilikult või juhuslikult — see võetakse arvesse süüteo hindamisel.

1937., 1938. ja 1939. a. I poolal on eksimusi olnud kõigis haigekassades. Suurimas haigekassas — Tall. üh. hk. — oli seaduste rikkumisi: 1937. a. — 327, 1938. a. — 532 ja 1939. a. I p. — 202. Protokolle koostati 265 juhtumil. Andmetega hilinemisega oli kuni 14 päeva 8; üle 44 p. 44 juhtumil. Tööliste mitteregistreerimisi oli 1938. a. 240, 1939. a. mitteteatamisi 92 ja hilinemisi 110.

Tartu üldhaigekassas oli seaduse rikkumisi 1937. a. 250, 1938. a. 132, 1939. a. I poolal 57. Tööliste tööle võtmise mitteteatamiste arv ületab andmetega hilinemist.

Paide ühishaigekassas oli eksimusi: 1937. a. — 36, 1938. — 38, 1939. a. — 0.

Viljandi ühishaigekassas: 1937. a. — 4, 1938. a. — 6, 1939. a. — 2.

Pärnu ühishaigekassas: 1937. a. — 30, 1938. a. — 36, 1939. a. — 45.

Narva üldhaigekassas: 1937. a. — 12, 1938. a. — 13 ja 1937. a. — 10.

Rakvere ühishaigekassas 1937. a. — 7, 1938. a. — 6 ja 1939. a. — 3.

Valga üldhaigekassas: 1937. a. — 14, 1938. a. — 13 ja 1939. a. — 11.

Kuressaare ühishaigekassas: 1937. a. — 2, 1938. a. — 3, 1939. a. — 0.

Põltsamaa ühishaigekassas: 1937. a. — 1, 1938. a. — 14, 1939. a. — 0.

Võru-Petseri üldhaigekassas: 1937. a. — 53, 1938. a. — 38.

Haigekassadest on mõnel omad eriametnikud-kontrolörid ametisse pandud.

Seaduste rikkumisi tuleb ette enam suurtes haigekassades, kus on kindlustatud hulk käitsi, eriti vähemaid.

1937., 1938. ja 1939. a. I poolal on eksimuste pärast käitiste valdajaid karistatud rahatrahviga: 1 kr. — 6, 2 kr. — 110, 3 kr. — 15, 5 kr. — 750, 10 kr. — 630, 15 kr. — 79, 20 kr. — 21, 25 kr. — 30, 30 kr. — 42, 40 kr. — 1, 50 kr. — 51, 100 kr. — 57, 150 kr. — 6 ja 200 kr. — 10 juhul.

Süütegude kordumiste puhul on tõstetud trahvisummat.

Eksijad kuuluvad peamiselt väiketööstuste hulka, kus peremees ise on ka tööline, meister, ärijuht ja äriajaja.

Tööliste haigekassade mitteregistreerimine tuleb ilmsiks harilikult siis, kui tööline haigestub ja vajab abi.

Haigekassade elust

Neil juhtudel, kus töölise tasu on väiksem kui $\frac{2}{3}$ lihttöölise palgast, mis on määratud KA poolt, peab tööline ise jälgima, et hkmaksu tema palgast maha ei arvata.

Haigekassa volinike seadusevastaselt valdamisi pole olnud.

Haigekassadel on olnud eksimusi TTSS §§ 279, 299 ja 319 vastu.

Läbirääkimistel võtavad sõna K. Lukk, A. Elend, A. Helder, H. Soilts, J. Pink, V. Tarand, A. Laane, A. Pirson, insp. A. Süvalep ja referent J. Pöllupuu.

Eraametnike ja vabakutselistel sotsiaalkindlustusest

refereeris vandeadv. Joh. Mardi, kelle kõne kokkuvõtte toome ühes järgmises numbris.

Kindlustusametite tegevusest ja seadusest refereeris V. Luksepp, kelle kõne kokkuvõtte avaldame käesolevas ja järgmistes numbrites.

Läbirääkimistel võtsid sõna V. Tarand ja v. tööinsp. J. Pöllupuu, esimene tuues täiendusi, teine märkides, et referaat oli huviküllane ja et seal toodud andmed ja näiteid tuleb lähele panna.

Sotsiaalkindlustuse arengu suunast

kõneles L. Johanson. Kõne kokkuvõtte ilmutab eraldi.

Töölisvanemate ja kutseühingute ülesandeid sotsiaalkindlustuse ja töökaitse alal

käsitlesid O. Koplus ja L. Johanson. O. Koplus peatus nende ülesannete juures, mis töölisvanematel ja kutseühinglastel sel alal on, kuna L. Johanson märkis, et ka volinikud, aga ka iga haigekassa liige peab olema valvel oma õiguste eest. Töölisvanemad valitakse vaid neis kätistes, kus on vähimalt 25 töolist, eksimusi tuleb aga just kõige enam ette väikekätistest. Siin peab küll iga tööline ise töökaitse ja sotsiaalkindlustuse eeskirjade täitmise üle järelevalvet teostama. Haigekassade liikmeil peaks olema võimalik eeskirjade rikkumisest haigekassa vastavale ametnikule teatada.

Küsimust käsitlume edaspidi pikemalt.

Resolutsioonide kohta,

mis on avaldatud käesolevas numbris eraldi, võttis sõna Arstide Koja esindaja dr. med. B. Jürgens, soovitudes välja jätta selle osa, mis käsitleb haigekassade ambulantsse, ravi-asutusi ja apteekide avamist. A. Assor (Tartust) teeb ettepaneku anda haigekassa peakoosolekule õigus määrata arstiabi tarvitajale juuremaksu, kui ilmneb arstiabi liigvõi kuritarvitusi. See ettepanek, samuti ettepanek kassaosalistele arstiabi juuremaksu sisseadmiseks, mida toetasid 3, lükati enamuse poolt tagasi selle järele, kui nende ettepanekute vastu olid sõna võtnud A. Pirson, O. Koplus, A. Elend ja L. Johanson.

Teised resolutsioonid võeti vastu ühel häälel.

Juhataja M. Toom lõpetas päeva kell $\frac{1}{2}$ 16 p. l.

7. jaoskonna tööinspektori ringkonna haigekassade esindajate koosolekul 10. septembril 1939. a. Narvas valiti Kindlustusameti liikmete-töölise esindajateks järgnevas 2 aastaks: P. Korkus — Kohtla-Järve haigekassast, H. Jakobson — Narva linavabriku haigekassast, E. Keskpai — Narva ühishai-gekassast, R. Vender — Narva Kreenholmi haigekassast. Ja nende asemikeks valiti: A. Tallermäe — „Kütte-Jõu“ haigekassast, V. Murre — Narva ühishai-gekassast, A. Kurvet — Narva Kreenholmi haigekassast, I. Gorjunov — Narva Kalevivabriku haigekassast.

Narva üldise haigekassa uus juhatus, kes valiti volikogu 19. augusti 1939. a. koosolekul, asus haigekassa juhtimisele 7. septembril 1939. a. ja valis juhatusse esimeheks Aleksander Tambi, I abiesimeheks Herbert Schlossmann'i ja II abiesimeheks Arnold Helder'i. Teisteks juhatuse liikmeteks on: Nikolai Printstal, Adolf Trestip, Rein Kivimägi ja Heinrich Niggul. Juhatus on valitud 2 aasta peale. Juhatus korraldab koosolekuid peetakse igal neljapäeval haigekassas Narvas, Malmi 1-a, algusega kell 18. Asutuse KÕ juhiks on määratud juhatuse liige N. Printstal.

Revisjonikomisjoni koosseis: esimees August Vares, sekretär Indrek Kongi, liikmed: Aleksander Grossmann, Johannes Ait ja Valter Luige. Revisjonikomisjon on valitud 2 aasta peale.

Tallinna Ühise Haigekassa uue ravihoone pidulik avamise aktus on 30. sept. 1939. a. kell 16.45.

Tallinna linna ettevõtete haigekassa juhatusse valiti: J. Pink (endine), K. Liigand (end.), J. Madrus (end.), O. Kask ja Ed. Rood (uued). Revisjonikomisjoni valiti J. Pöldre (end.), A. Hein (uus) ja Ed. Säde (uus).

Perekonna-abiraha haigekassa teenijaile otsustas maksa alates 1. jaan. s. a. Tallinna linna ettevõtete haigekassa volinike peakoosolek. Otsus tehti 27 häälega 18 vastu.

Narva linavabriku volinike valimine oli 23. aug. Valiti 30 volinikku: Robert Tiigmann, Al. Karja, Aib. Müürsepp, P. Mets, M. Sirel, A. Pool, J. Arhangelski, V. Saar, Joh. Puikonen, Al. Velmann, G. Kukku, A. Annuk, Marta Tarasov, N. Ammon, R. Pihlam, R. Peiker, Joh. Roosik, Viktor Tennison, A. Rink, P. Nemerov, Madis Kukkur, K. Smirnov, A. Rõõmus, Boris Pehov, B. Vabul, H. Jakobson, J. Issi, A. Hein, V. Mägi ja V. Puikk.

Kreenholmi haigekassa volinike peakoosolek toimus 3. sept. s. a. kl. 11 h. Kreenholmi rahvamajas. Koosoleku avas esimees K. Jõgiste, kes andis ka seletust päevakorra punktide kohta. Juhatas M. Kalvi. Kassaaruanne 1. sept. näitab, et haigekassa on tänava tööotanud ülejäägiga, kuigi liikme-maksu võeti vaid 1% ulatuses. 1. jaan. oli kassal üldse raha 8801 kr. 25 s., 1. sept.

tagavarakapitali 10.447 kr. 83 s. ja tegevuskapitali 2670 kr. 62 s. Kassal on liikmeid 3029. Inventari on 829 kr. 95 s. eest, pealeselle raamatukogu 3879 kr. 29 snt. väärtuses. Haiguspäevaraha makseti seni $\frac{1}{2}$ palga suuruses alates 2. haiguspäevast. Peakooosolek otsustas alates 1. okt. maksa abiraha $\frac{2}{3}$ palga suuruses, vahet tegemata vallaliste ja perekonnanimete vahel. Sünnitamise korral saavad kassaliikmed abi terve palga suuruses. Surma korral maksetakse matuseraha: kassaliikme surma korral 30-kordne päevapalk, kuni 5-a. perekonnaliikme matmiseks 20 kr., teiste matmiseks 35 kr. Ravi korraldab tööandja omal arvel nii kassaliikmeile kui ka perekonnaliikmeile. Ravi võinuks parem olla. Toodi näiteks puudusi, mis vajavad kõrvaldamist. Ka peaks apteek kauem lahti olema, et ambulantsist tulijad kohe ka arstimeid saaksid võtta. Haigeid käib haigekassast läbi 2 nädala jooksul 180—200.

Teatavasti haigekassad tööliste puhkeaja palgalt maksu ei saa, küll aga peavad nad kandma kulusid. Kreenholmi haigekassa kuld tööliste palgalisel puhkeajal abistamiseks on ümarguselt 1000 kr.

Peakooosolek muutis kaks põhikirja punkti, mis enam ei vasta tegelikule olukorrale. Vigasaanute abiraha paragraaf kooskõlastati riigikohtu otsusega. Põhikirja § 7 p. 2 võimaldab neile, kes küll enam haigekassa liikmed ei ole, kuid surevad haigusse, mis neil oli töölt lahkudes, matuseabiraha maksmist hoolimata ajast. Nii on tulnud haigekassal maksa abiraha surma puhul endise liikme matmiseks, kes juba 7 aastat enam ei olnud haigekassa liige. Kuna see paragraaf puudutab ka neid vanu ja haigeid, kes töölt lahkudes viletsusse langevad, siis jäeti see põhikirja § muutmata.

Kindlustusameti liikmete valimisele haigekassa esindajaiks valiti volinikud Kalvi, Kunits, Siimon, Kuusk, Laide ja Vander.

Haigekassade päevale valiti 4 esindajat: vol. Matso, Jõgiste, Korjus ja Põlts.

Peakooosolekust võttis osa ka Eesti haigekassade Liidu sekretär L. Johanson, kes andis seletust haigekassade päeval arutusele tulevate ja teiste sotsiaalkindlustuse küsimuste kohta.

Kooosolek oli elav ja asjalik. Päevakorra punktide kohta võeti rohkesti sõna, seletust andis esimees K. Jõgiste. Otsused olid üksmeelsed.

Pärnu kindlustusameti uude koosseisu kuuluvad tööliste esindajatena Arnold Elend Kolliste nahatööstusest ja Robert Peters Wylhuizeni saeveskist, August Tam m ja Theodor Eberg Sindi tekstiilkäitise. Asemikeks valiti Verner Tarand Pärnu ühishaigekassast, Aleksander Kurrut Kolla mööblitööstusest, Karl Kiisk ja Joh. Kalda Sindi tekstiilkäitise.

Sotsiaalkindlustus

Vanade ja töövõimetute kindlustamise küsimuse kohta võtsid Balti puuvillavabriku töölised oma viimasel üldkooosolekul otsuseid

vastu, milles juhitakse tähelepanu vanade tööliste seisukorrale pärast vallandamist ja nõutakse vastavat sotsiaalkindlustust.

Tööliste haiguskindlustus Greekas. Uue seadusega kindlustati haigusjuhtumel sadamatöölisi ja nende perekondi. Uus seadus määrab kindlaks arsti- ja sünnitusabi ja haigusraha.

Arstiabi all mõeldakse: hoolekande nõuandepunkte ravi, arstirohtude muretsemist, laboratoorset läbivaatust, eriala arstide nõuannet, hambaravi ja ravi sanatooriumides, haiglates ja suvitusasutustes. Arstiabi võimaldatakse ka abikaasale ja tütardele alla 18 a. ja poegadele alla 16 a. Sünnituse ajal võib kindlustatu kasutada nii ämmaemanda kui ka arstiabi ja tarviduse korral tasuta arstirohtude saamist, pealeselle maksetakse igakordsel sünnitusel 700 drahmi sünnitusraha. Töövõimetule tööliselale maksetakse haigusraha pool tööpäevadel teenitud töötasust, alates neljandast haiguse päevast. Kestab haigus kauem kui 12 päeva, maksetakse ka nelja esimese päeva haigusabiraha kinni. Töölise surma puhul maksab hoolekandekassa matuseraha 1.500 drahmi. Sureb kindlustatu abikaasa, ulatub matuseraha 750 dr. ja teiste omaste surma puhul 50 drahmini.

Meremeeste-invaliidide, vanade ja järelejäänute kindlustus Argentiinas. Kindlustusseadus hõlmab kauba-, kalapüügi- ja reisiratelaevadel töötavaid meremehi, kelle kodumaaks on Argentiina, laeva juhtkonda, tööliisi laevatehaseis, sadamatöölisi ja kaubalaadijaid.

Kindlustustasu võib tõusta 6%-ni palga summast, kuni 1.000 pesoni nädalas. Isikud, kes on tegutsenud vähem kui 15 aastat, on sunnitud kindlustuse alla kuuluvas käitises maksma nädalas $\frac{1}{25}$ palgast kindlustuseks, kui töö on kestnud aga üle 15 aasta, siis $\frac{1}{50}$ teenitud palgast.

Emakaitse Indias. Paljudes India provintsideks on kehtima pandud emakaitse seadus, mille alla kuuluvad vähimalt kümne töölise käitised. Tööandja on kohustatud andma tööliselale puhkust neli nädalat enne ja neli nädalat pärast sünnitust ja maksma tasu hariliku palga suuruses ja 5 ruupiat arstiabi tasumiseks. Tööandjail on keelatud töölist raseduse ja sünnituse puhkeajal vallandada või vallandamisel ta peab tasuma 18 tööpäeva töötasu.

Kümnnes Pan-Ameerika tervishoiukonverents. Konverentsil, mis peeti Bogotas ja millest võtsid osa oma esindajatega kõik riigid Ameerika kontinendil, oli teiste küsimuste kõrval päevakorda võetud ka sotsiaalkindlustuse tervishoidlik osa. Oma avakõnes Kolumbia minister seletas tööst, tervishoiukaitset ja sotsiaalsest hoolekandest.

Sotsiaalse hoolekande saavutused ja isearanis rahva kindlustus on näidanud, kui tihe on side sotsiaalkindlustuse ja tervishoiu hoolekande vahel. Pan-Ameerika tervishoiukomisjoni poolt esitatud aruanne kinnitab seda. Abinõusid on võetud tarvitusele inva-

liidide, vanade ja järelejäänute kindlustamiseks Brasiilias, haigete ja emade kindlustamiseks Peruu ja mitmesuguste kindlustustasude korraldamiseks (Uruguais. P.-Ameerika Ühendriikide esindajad oma aruandes mainisid, et sotsiaalkindlustusseadus jõustus Ameerika Ühendriikides alles kahe aasta eest, aga ometi on nõudmine avalike hoolekandeesutuste järele suur. Krahvkondade arv, kus maad on võtnud tervishoiuteenistus, on tõusnud kahe aastaga 96,13% võrra. Samuti ka terve rida teisi riike on suurendanud tervishoiu teenistuses olevat personaali ja korraldusi. Seega on kõvendatud võitlust sotsiaalsete haiguste vastu. Lõpuks esitab I. A. A. esindaja konverentsile aruande sotsiaalkindlustuse tervishoiulisest tööst mitmetes riikides. Aruanne annab faktilise ülevaate sotsiaalkindlustuse kiirest arenemisest ja levimisest Ameerika riikides. Seletustega esinesid ka Brasiilia, Kuuba, Ekuadori, Peru ja Venezuela esindajad oma riikides asetleidnud sotsiaalkindlustuse kohta.

Konverentsi ühiseks sooviks oli, et neis riikides, kus sotsiaalkindlustus pole läbi löönud, kõik abinõud tarvitusele võetaks selle arendamiseks.

Sotsiaalkindlustus Greekas. Sotsiaalkindlustuse seadus Greekas kehtib alles aasta. Ateenas ulatub kindlustatute arv 170.000. Piraesus 80.000 ja Salonikis 50.000-ni. Seega Greekas kuulub sotsiaalkindlustuse alla ligikaudu 300.000 isikut, sest need linnad on ühed esimesi, kus sotsiaalkindlustus on teostatud. 104.036 inimest on saanud esimese aasta jooksul arstiabi ja 2.356 ravi haiglais. Haiglaravi hakati võimaldama alles 1. detsembrist 1938. a. Ambulatoorset ravi on kasutanud 95.188 isikut ja 3.328 haigele on arstid teinud visiite. 3.168 abivajanud naisest on 2730 abielus kindlustatuga ja 498 on ise kindlustatud.

Õnnetusjuhtumite kahjutasu maksmine Leedu põllumajanduses. 22. nov. 1938. a. võttis Leedu parlament vastu seaduse, mis peab kindlustama õnnetusjuhtudel põllumajanduses töövõtjaid, iseseisvaid majateenijaid ja nende perekonnaliikmeid. Seadus jõustus 1. jaanuaril 1939. a.

Uue seaduse järgi peab õnnetusjuhtude asutus, millele lasub 1936. a. seaduse järgi õnnetusjuhtude järelevalve, õnnetuse korral abiraha ja pensioni välja maksta. Nende asutuste kuludest tasub riik 10%. Selle kulu katteks on põllumajanduses sisse seatud eriline maks. Põllutööliste on selle seadusega võimaldatud arstiabi, vahendeid tervise eest hooldamiseks, mööduva ja kestva töövõimetuse korral sammud ja surmajuhumil matuse-rahha. Üldisel õnnetuskindlustusel maksetakse kahjutasu töövõimetuse puhul neljandast päevast pärast õnnetusjuhtumit. Maamajanduses on selleks aga erimäärusi. Kui õnnetus juhtus töövõtjaga, kes maksab riigile kõige rohkem 60 litast aastast erimaksu kindlustuseks, hakatakse kahjutasu maksma alles 16. haiguspäevast pärast õnnetusjuhtumit, kui õnnetus juhtus aga omanikuga, kes riigile maksab aastast rohkem kui 60 litast, maksetakse kah-

jutasu alates neljandast kuust pärast õnnetust. 30% töövõimet kaotanud teenijale, kui ta maksab aastast rohkem kui 60 litast riigile kindlustustasu, maksetakse abiraha. Teenijale, kes maksab riigile vähem kui 60 litast aastast, maksetakse abiraha alles 60%-lise töövõime kaotusel. Omanik maal on kohustatud vigastatu toimetama omal kulul haiglasse.

Haigete, vanade ja järelejäänute kindlustus Austraalias. 5. juuli 1938. a. seaduses pidi haigete, vanade ja järelejäänute kindlustus hakkama maksma 1. jaanuaril 1939. a. ja arstlik tegevus pidi algama sama aasta aprillis. Viimast tähtaega pikendati kaks korda raskuste tõttu arstliku tegevuse korraldustes ja valitsusparteide eriarvamiste tõttu. Lõpuks algas arstlik tegevus 4. septembril 1939. aastal.

Country Party (maapartei) tegi valitsusele ettepaneku kindlustada ka iseseisvat töövõtjat. Märtsis sai teatavaks, et maakaitse kõrget kulu, mis on seoses maapartei poolt esitatud ettepaneku ja riigirahanduse nõrgenemisega, peab seadus muutma ja seega üldkindlustussüsteemi asendama haiguskindlustuse ja arstliku abi andmisega. Vanade ja järelejäänute kindlustuse asendamisest oldi sunnitud loobuma.

Vanaduskindlustus Saksa käsitööstuses. 1. jaanuaril 1939. a. astus jõusse seadus, mis määrab kindlaks kindlustuskohustuslikud käsitöölised ringid, korraldab kindlustust ja poolkindlustust ja annab erimäärusi käsitöölisele, kes oma vanaduse tõttu ei saa kindlustusest osa võtta. Seaduse eeskirjad ei ole kehtivad üksikute alade käsitöölise kohta, vaid tööliste kindlustuse alla kuuluvate klasside kohta. Isikud, kelle aastane sissetulek ületab 7200 Rmk., ja need, kes kuuluvad isikliku elukindlustuse alla, kusjuures elukindlustussumma on vähimalt 5000 Rmk., sest need on kohustatud elukindlustusel maksma niisama palju kui tööliste vanaduskindlustuskassasse, on vanaduskindlustuse kohustusest vabad. Poole vanaduskindlustuse alla kuuluvad käsitöölised, kelle elu on kindlustatud 2500 Rmk. eest. Kui käsitöölise sissetulek aastast ületab 6000 Rmk., näiteks kõrgem klass peab tasuma nädalas 25 Rmk., vanaduskindlustuse puhul ja poolkindlustuse korral 12,50 Rmk. Puuduvad igasugused klassilisandusmaksud, on kindlustussumma nädalas 12 Rmk. Isikuile, kes on kuulunud vanaduskindlustuse alla enne 31. detsembrit 1938. a., on võimaldatud uue seadusega tasuda järelmaksu 1/60 kuu eest, s. t. 1. jaan. 1924—1939. Kuigi järelmaks on algatud vabal tahtel, muutub see hiljem kohustuslikuks. Invaliidide kindlustuse korral võib järelmaksu tasuda ainult 60 kuu eest. Nooremalt käsitööliselt võetakse järeltasu ainult selle aja eest, mil ta on hakanud iseseisvalt töötama. 60. eluaastas jäänud, või kui tööline jääb töövõimetuks, ei tule tal järeltasu maksta. Tööliste, kes on ületanud 60. aasta ja seepärast vanaduskindlustusest on vabad, on võimaldatud eriline vanadustasu.

Töökaitse

Palgaraamatud töönormidega ja eri töölepingu eeskirjadega on konventidesse laiali saatnud põllutöökoda. Töönormidest olgu nimetatud: Naistöoline peab päevas lüpsma senise 7—9 lehma asemel 8—10 lehma peale muu töö, võtma üles juurvilja kuni 850 jooksuvat meetrit, kitkuma linu 700 peod, kartuleid võtma adra tagant 0,03 kuni 0,05 hektaari, kartuleid panema 0,2 hektaari. Sulane peab kündma päevas paari hobusega 0,6 ha, koorimiskünda 1 ha, äestama 5 ha, rullima 5 ha jne. Sõnnikut peab jõudma tõsta mees 25—30 ühehobusekoormat päevas.

Palgaraamatuisse sellaste töölepingute võtmine ei vasta põllutöölise seadusele, mille järgi palgaraamatu kava kinnitab sotsiaalminister, ära kuulunud põllutöömistri arvamise. Seaduses on loetletud, mida palgaraamat peab sisaldama, ja nimelt, kas leping on sõlmitud määratud ajaks või määramata ajaks või teatava töö täideviimiseks, tasu suurus, selle töö iseloom, mida tööline on kohustatud tegema, normaaltööaeg, vaheajad ja muud lepingu tingimused, töölisele rahas või naturas väljaantud normaaltööajatasu, samuti tasu, mis on kokku lepitud erakordsete tööde eest.

„Muude lepingu tingimuste“ all ei ole seaduseandja mitte mõelnud tööühikku, mida tööline peab tegema.

Seadusega ei ole keelatud lisaks palgaraamatule erilise kinjaliku töölepingu sõlmimine.

Äride ja büroode tööajakorraldus L.-Aafrika Ühendriikides. Lõuna-Aafrika Ühendriikide valitsus kavatses kehtima panna seaduse, mille järgi tööaja maakondades korraldab valitsus. Teatavasti olid seni need ülesanded kohalikel omavalitsusil. Valitsus kavatses sel juhul äri- ja kohvikuteenijate töötingimusi parandada ja ka bürooametnike töötingimusi kaitsta. Nimetatud seaduse järgi tööaja kestvus nädalas võib olla 48 tundi ja milgi juhul ei tohi ületada päevas 8½ tundi. Igapäevast tööaega võib erijuhtumel pikendada 2½ tunni võrra, iseäranis inventuuritegemise ajal. Teenija ei ole sunnitud aastas tegema rohkem ületunde kui 30. Ületundide eest maksetakse palgalisa 25%. Ka nahatööstuses lühendati nädala tööaega 46 tunnilt 45 tunnile.

Palgaline puhkus Põhja-Ameerika Ühendriikides. Alles kahel viimasel aastal on palgalise puhkuse kindlustamine edusamme teinud. ¼ kätiste kohta on palgalise puhkuse korraldused maksmas. Tingimused palgalise puhkuse saamiseks on väga erinevad. Selleks on koguni välja kujunenud kindlad kutsegrupid. Palgaline puhkus on kehtima pandud raua-, terase-, keemia-, kummi-, masina- ja metallitööstustes. Harvemini on palgaline puhkus läbi viidud neis tööstusharudes, kus on madalad palgad, väike läbikäik, hooaegne tegevus jne.

Palgalise puhkeaja küsimus Suur-Britis. Töömister ühel varempeetud konverentsil

seletas, et palgalise puhkuse kiire arenemine kahe viimase aasta jooksul on annud töövõimelisele rahvale enam rahulolu ja õnne. Viimasel ajal on aset leidnud kollektiivlepingud palgalise puhkuse üle valgevastööstuses, riitussuurärides ja kudumistööstustes. Umbes 9 milj. inimesel, peaaegu 47% töötavate inimeste üldarvust, on õigus palgalise puhkusele. Ka põllumajanduses on palgalise puhkuse küsimus arutusel. Minister seletas, et ta on püüdnud edendada vabakokkuleppega korrapärasust tööstuses palkadesse ja töötingimustesse puutuvas küsimusis, ja ta tegevat kõik, mis on tema võimuses, palgalise puhkeaja küsimuse lahendamiseks. Puhkeaja kohta on temale tehtud palju ettepanekuid. Seejuures on kõne alla tulnud puhkuse hoiukassade sissetamine, suurema arvu öömajade ja laagrite korraldamine kohalike omavalitsuste või eraettevõtete algatusel, võõrarmetajade asutamine ja kosutusvõimaluste muretsemine suurte linnade lähedusse.

Töölisühingud ja valitsusvõim Kolumbias. Kehtib seadus, millega keeldakse kutseühingutele igasugune poliitiline tegevus. Selle seaduse järgi peaksid kutseühingud piirduma sellega, et nad mõjutaksid tööliste ja talupoegade olukorra parandamist. Edasi peaksid ühingud edendama kultuurseid üritusi ja kutseoskust, sel viisil mitmekülgset toetades töövõtjate sotsiaalset ja vaimset arengut. Valitsus olevat valmis kutseühinguid aitama. Kutseühingutele on keelatud igasugune poliitiline tegevus.

Üldstreigi ja töösulu keeld Poolas. 24. novembril 1938. a. pandi kehtima järgmised määrused: Seda, kes üles kihutab töövõtjaid töö katkestamisele või tööandjat oma käitise sulgemisele või talupoegi toiduaineteveo katkestamisele linnadesse, karistatakse 5-aastase vangistusega. Seda, kes levitab propaganda eesmärgil ajalehti, trükitöoteid või joonistusi, mis puudutavad eespool nimetatud keeldu, karistatakse 3-aastase vangistusega. Seda, kes osa võtab kõnedest, mille eesmärgiks on üldine töökatkestamine, karistatakse 5-aastase vangistusega. Nüüd, sõja ajal, on need keelud veelgi karmimaks muudetud.

Nädala puhkepäeva ja palgalise puhkeaja korraldus töölepinguga Portugalis. 1938. a. esimesel poolel hakkas kehtima tulitikutööstuses üldtööleping kogu riigis. Selle üldtöölepingu järgi on tööaeg, mille nädalane kestus peab vastama maksvale seaduseandlusele, jaotatud järgmiselt: Esmasp. 8—12 ja 13—18, kokku 9 tundi, teisipäeval, kolmapäeval ja neljapäeval kella 8—12 ja 13—½8, kokku 8½ tundi, laupäeval 8—13, kokku 5 tundi. Tööaeg nädalas on seega 48 tundi.

Maksva seaduseandluse järgi võib tööliste, kellele nende töölaadi tõttu harilik tööjaotus ei ole vastuvõetav, ette näha erilise jaotuse. Tööpäeval tasutakse ületunnid 50% ja pühapäeval 100% juuremaksuga.

Nädalapuhkepäev on pühapäev. Kui pühapäeval tuleb mingil põhjusel töötada, siis puhkepäev langeb ühele kolmest järgnevast

tööpäevast. Pühapäevase töö eest maksetakse ületunnitasu. Iga töövõtja saab 8 tööpäeva kestva maksulise puhkuse aastas. Töömeistrid ja hoolekandepersonaal saab 4 teenistusaasta järele 12-päevase puhkuse.

Palgalise puhkeaja seadus Rootsis. Rootsis on kehtiv seadus, mille järgi töölisel on õigus saada 12-päevaline palgaline puhkus.

Uus seadus asendab 1931. a. töökaitseseadust, missugune nägi ette 4-päevalise puhkuse, mida aga harilikult kokkuleppel pikendati. Käesolev seadus on maksev kõigi kohta, kes töötavad avalikes ja eraettevõtetes, kuna riigi- ja omavalitsuste ametnikel on oma soodsam puhkeaja korraldus. Seadus ei ole kehtiv tööandja sugulaste ja isikute kohta, kelle tasu on sõltuv äri tuludest.

Kõigil seaduse alla kuuluvail isikuil, kes on ühes käitisest töötanud vähemalt 180 päeva, on õigus nõuda iga möödunud töökuu eest ühepäevast puhkust. Puhkust ei saa töö eest, mis pole töövõtja peategevuseks ja peatuluallikaks. Hariduse täiendamiseks nõutava puhkuse korral arvestatakse ainult kuid, millel tööline vähemalt 16 päeva tööandjale tööd on teinud, nii et seadus hõlmab ka lühemaajalisi töötajaid, kes on nädalas ainult 4 päeva tegevad. Samuti nagu harilike tööpäevi arvestatakse ka neid päevi, millel töövõtja oli suvepuhkusel, tööõnnetuse tõttu või kutsehaiguse tõttu töövõimetu või oli sõjaväeteenistuses. Harilikud ja avalikud pühad võib puhkusele juure arvata, kui see kestab vähemalt kuus üksteisele järgnevat päeva. Uus seadus kindlustab töölisle 2-nädalase puhkuse. Pealeselle tunnistas parlament valitsuse ettepanekul 1. mai avalikuks pühaks.

Seaduse teine osa määrab, et töövõtjad, kes saavad oma vanaduse või teiste olukordade tõttu pikema puhkuse kui seaduses on ette nähtud, saavad seda ka edasi.

Puhkusele laskmise aeg määratakse kindlaks tööandja poolt, kes sellest töölisle vähemalt 2 nädalat ette peab teatama. Puhkust ei või määrata ilma töölisle nõusolekuta. See nõusolek ei maksa aga põllumajandusliku töövõtja või sellega seotud tööstusharude või maamajapidamiste personaali kohta. Ilma töövõtja nõusolekuta ei saa puhkust määrata sellele ajale, kus töövõtja tööõnnetuse, kutsehaiguse või sünnituse tõttu on töövõimetu, samuti ka sõjaväeteenistuse ajal.

Puhkusele minejale maksetakse puhkuse- raha tema keskmise teenistuse järgi (arvestamata jäetakse ületunnid, korter jne.). Töövõtjad, kes on harilikult tööandja juures kobil ja seda oma puhkuse kestes ei saa, on õigustatud saama vastavat tasu.

Tööolud

Tööturu väljavaadetest kirjutab „U. E.“ nr. 249 artikli „Vaatileja“, üteldes muuseas: „Valitsusasutiste kohus on vaadata ja jälgida, et meie tööturul midagi niisugust ei sünniks, mis võiks jätta õigustamatuse mulje. Sellega ei taha meie aga sugugi seda ütelda, nagu ei võiks nüüd ja edaspidi tööliste vallandami-

sed üldse aset leida...“ „Kui näiteks peaks selguma, et sõja tõttu edaspidi välismaalt ei saa tuua puuvilla, kummit või mõnda muud toormaterjali, siis on päevaselge, et vastavad tööstused peavad meil ja kõigis teistes ümberkaudsetes riikides oma tegevust kas tundvalt kokku tõmbama või mõneks ajaks koguni katkestama...“ „Praegu ei ole aga veel ühelgi alal otest toorainete puudust vististi mitte tunda ja praegu ei ole ka mitte selgunud, millised võimalused on erapooletutel riikidel maailmaturgudest toorainete ostmiseks ja kohaletoimetamiseks edaspidi.“

Tööliste vallandamisel eelistab „Vaatileja“ nende tööliste vallandamist, kel on vähem kohustusi omakste vastu, tuues näiteks vanema töölisle, „kes on võib-olla lastetu või koguni üksik ja kel on võib-olla ka tagavara kogutud mustade päevade jaoks“.

Edasi leiab „Vaatileja“, et õlitööstuses ei tule tööst puudus, peale selle on ka veel mitmeid teisi ettevõtteid, mis kasutavad kodumaa toorainet ja kus sellepärast ka ei pruugiks karta sõjaajaga kaasaskäivaid raskusi. Lõpuks kõneleb ta piiramatust töövõimalustest põllumajanduses.

Tegelikult on aga olukord nii, et — ka õlitööstuses on ette võetud tööliste vallandamisi ja põllumajanduses ei ole nüüd, talve eel. mingit „piiramatut võimalust“.

Töötaolu küsimus, mis ühenduses sõjaloludega võib laima kaju võtta, on küll sääraseid, mille lahendamiseks tuleb varakult vahendeid leida, et neile, kes töötä jäävad, tööd muretseada. Lohutamine põllutööle minekuga ja vallandamisel „sotsiaalse õiguse põhimõtte silmaspidamisega“ ei anna selle raske küsimuse lahendamisel küll mingeid tegelikke tulemusi.

Töötajate arv tööstuses Eestis oli 1. juulil 1938. a.: suurtööstuses 53.550, kesktööstuses 9.458. Kokku 63.008. 1. juulil 1939. a.: suurtööstuses 54.830, kesktööstuses 11.137. Kokku 65.967. Töötajate arv suur- ja kesktööstuses on aasta jooksul tõusnud 783 võrra. Möödunud juulikuuga võrreldes vähenes töömaht põlevkivikaevandusis 11,6%, kivi- ja paemurdudes 4,7%. Suurenenud oli töömaht sama aja vältel turba-, telliskivi-, sideainete (tsemendi-, lubja- kipsi- jne.), metalli-, naha-, puu-, toidu-, maitseainete-, jookide- ja ehitustööstuses, elektri- ja gaasivabrikutes ning gaasivabrikutes. Vähenes töömaht paberite, kehakatte- ja pudukaupade tööstuses.

Tekstiiltööstust mõjutab rahvusvaheline seisukord, mis takistab kaupade väljavedu. Puuvilla sissevedu Eestisse on praegu takistatud. Siseturule töötavais puuvilla- ja kunstiidivabrikuis ei ole töömahu vähendamist praegu ette näha, nagu on ajalehtedele teatanud Üleriiklik Tekstiiltöösturite Ühing. Küll on aga ühes kunstiidikaupade vabrikus hakatud töötama 8 tunni asemel 6 tundi päevas. Ühes puuvillavabrikus on vallandatud kangruid.

Übja kaevanduses vallandatakse järk-järgult % senistest töölistest. Vallandatakse ka naistöölisi, kes töötavad põlevkivi sorteerimisel.

Tänavu suvel oli Viljandis linnatöödel seisak, kuna ei olnud suuremaid ehitusi. Nagu „Sakala“ kirjutab, oli seisak tingitud üldisest tööpoliitikast. Riiklike summadega tehtavaid töid pidurdati juunis, juulis ja augustis, et juhtida töölisi põllutöödele.

Tõrvala diatomiidikaevanduses, kus töötas hooajal üle 75 inimese, hakati augustikuus töölisi vallandama. Korruga vallandati umbes 40 töölist.

Balti Puuvillavabrikus on hakatud vallandama töölisi, eriti vanemaid. See sünnib ajal, kus töölistel „ratsionaliseerimisega“ on suurendatud töökoormatust. Töölisnõukogu on püüdnud teha, mis võimalik, et säärast vallandamist pidurdada.

Elupilte õliväljalt toob „Põhja Kodu“ 23. aug. numbris. Muuseas leht kirjeldab tööd Sahhalinis: „Tuhamägi, või töölise poolt hüütud Sahhalini saar, on mustemaid töid. Sinna määratakse harilikult vastvõetuid proovi peale, keda kord-korralt asendavad trahvitud. Sahhalini veetakse vagonetidega tuhki ning vagunite tühjendamine sünnib käsitsi ümbertõukamise teel. Ümbertõugatud vagunite tuhki paiskub harilikult tõukajatele näku, mispärast nad on öudselt mustad.“ „Vaevast leidub üheski käitises nii suur seisuste vahe kui kõnesolevas. Üheks põhjuseks on see, et talupidajate pojad ja taluomanikud moodustavad käitise vahetustöödel suureprotsendilise enamuse käsitöölise vastu... Igasugused üritused olukorra parandamiseks leiavad aga vastuseisu või passiivset suhtumist maameeste poolt.“

Töötajate arv tööstuses oli tänavu 1. juulil: suurtööstuses 55.424, kesktööstuses 10.574, kokku 65.998; 1. aug.: suurtööstuses 53.947, kesktööstuses 10.266, kokku 64.213. Seega näitab töötajate arv vähenemist. Augusti- ja septembrikuus vähenes töötajate arv veelgi. Mõnes käitises on hakatud 6 päeva asemel nädalas töötama vähem päevi.

Esimese järgu toiduainete hind näitab tõusu. Nii on tõstetud või-, piima- ja liha-hinda väga tunduvalt. Hindade tõstmise järele kirjutati „U. Eestis“, et „praegu Eesti Lihaekspordis müüb kõiki lihakaupasid, konserve jne. endiste hindadega, mille tõttu äridel puudub igasugune alus hindade kõrgendamiseks“.

Võitlus noorsoo töötaoluga Daanis.

Töölaager. Valitsus sai 20. mai 1933. a. seaduse järgi õiguse käsitusele võtta vahendeid töövõimaluste muretsemiseks töötule noorsoole 18—22 a. vanuses ning töö- rõõmu ja töövõime kaotuse ärahoidmiseks pikema töötaoleku puhul toetada töötuid 2-kroonise abirahaga päevas. Selle seaduse põhjal pidid töötule noorsoole määratud tööd olema loova väärtusega ja sellased, mida teistes olukordades ei oleks võimaldatud. Näiteina olid seaduses ette nähtud metsa-, maa- ja aiamaajanduslikud tööd, kaitse- ja kraavitööd, spordi- ja mänguplatside ehitamine, sa-

muti tööd töötute isiklikeks tarbeiks, nagu rõivastuse ja mööbliparandus. Nende töödega tegutsevad noored peavad saama korteri, hoolitsust ja teatud tasu oma igapäevaste väljaminekute katteks. Töötades nimetatud töödel ei tohi töötuid nimetada enam töötuteks ega nõuda neile toetust. Tavaline kestus niisuguste tööde juures määrati kindlaks kahele kuule ning see ei tohtinud ühelgi juhul ületada nelja kuud. Osavõtt tööstest oli vabatahtlik ja keeldumine ei põhjustanud karistusabinõusid. Seadus oli jõus 31. märtsini 1934. a. Valitsus kulutas 188.000 kr., millega võimaldati 112.023 tööpäeva.

Uute seadustega 27. märtsil 1934. a. ja 30. märtsil 1935. a. muudeti eespool mainitud seadust oluliselt. Riigi juuremaksu kõrgendati 2,50 kr. töötute kohta päevas, et võimaldada töötule noorsoole paremat tasu tarviliste reidide puhul, samuti tööriietuse ja töövahendite muretsemist. Nende mõlema seaduse põhjal alustasid arvukad ühingud ja ühisused töid, millega 1934/35, 1935/36 ja 1936/37 võimaldati 233.000, 199.000 ja 169.000 tööpäeva.

Kus ei korraldatud laagreid ja tööta noorsugu pidi pidama isikliku korteri, said nad kulude katteks 3.—kuni 3,50 kr. päevas. Laagris korterit ja ülalpidamist saavad noored said 60—75 ööri päevas. Üldiselt oli päevajaotus laagrites järgmine: tööd 3—4 tundi, õpinguid 2—3 tundi, sporti jne. 1 tund.

Avalikud tööd. Nende määruste kõrval töötule noorsoo jaoks määrati 1. mai 1937. a. seadusega hädaabitööd. Neid töid, mis on algatatud kogukonna või selleks võimeliste erasutuste poolt, toetab töötuse kassa lisamaksuga, mis ulatub 40—50% ni nende töötute tasust, kes viimase 2 aasta jooksul vähimalt 10 kuud olid tegevusetu või ei ole veel jõudnud 22. eluaastasse. See seadus, mis võimaldas arvukale hulgale noortele töövõimalusi, jäi jõusse kuni 31. märtsini 1938. a. 15. veebruaril 1938. a. ulatusid sellasel viisil hangitud hädaabitööde väljaminekud kuni 26 milj. kroonini. Kõikide nende eeskirjade asemele tuli 13. aprillil 1938. a. seadus, mis sisaldas noorsoo töötaolu kohta erieeskirju. Need näevad ette, et kogukondade ja ühingute kõrval valitsus ise tööta noorsoo tarvis töid korraldab. Seadus näeb ette selleks 2 miljonit krediiti, kinnitab tegevuse kestuse niisuguste tööde juures kõige vähem 6-le ja kõige rohkem 12-le kuule ja määrab peale selle kindlaks, et noorsugu nädalas harilikult peaks tegev olema 48 tundi, sellest 28 tundi töötama. Tööd peavad olema, niipalju kui see võimalik, kasvatustliku ja loova väärtusega. Ülalpidamine ja korteriraha ei tohiks ületada nädalas 14 kr. Siia juure kuulub 13—16 kr. nädalas tehtava töö katteks. Nii nagu seda töölaad lubab, on ette nähtud võimalus, et kindla ülalpidamise ja korteritasu asemel maksetakse nii palju tasu kui seda töötasutoimkond ette näeb. Tasu võib tõusta 36 kroonini 30 harilikult töötunni eest. Üks kolmandik palgast, nädalas 14 krooni ületavast summast, kantakse laagrijuhataste vahetatulisele hoiukontosse ja alles lõplikul töölt lahkumisel antakse töölisel. Seepärast on õigustatud osa võtma ainult

18—22 aastani töötava noorsugu, kes vähimalt neli kuud vahet pidamata oli tegevuseta või kes kahel viimasel aastal oli töötava vähimalt 10 kuud. 1937. a. maist alates toimetavad kohalikud omavalitsused neli loendust aastaks, mille tulemusi liigitatakse töötute vanuse, elukoha ja tegevuseta oleku kestuse järgi.

Tervishoid

Tiisikushaigete töökodu asutamise fondi, mis asub tuberkuloosi vastu võitlemise sihtasutuse juures, lähevad tulud „Jõulumarkide“ müügist. „Jõulumarkide“ müük andis läinud aastal tulu 5.986 kr. 05 snt. Ka tänava jõulu ajal tahtakse samaks otstarbeks korraldada margimüüki.

Üleriigilise tuberkuloosihaigete nimelise kartoteegi sisseseadmise on Tbk. V. Võitl. Sihtasutise Nõukogu tunnistanud tarvilikuks ja on jätnud selle korraldamise sihtasutise juhataja hooleks.

Kosmeetiliste vahendite mõjust kirjutab dr. med. M. Kask „Naha tervishoius“: „Kui katame oma nägu alaliselt mingi vahendiga, kas mõne hea kosmeetilise vahendiga või mõne ülihea naharavimiga, siis jäävad need ained ikkagi kehale võõraiks aineiks ning lühema või pikema aja jooksul tulevad ilmsiks halvad mõjud. Igapäevases elus näeme küllaldaselt nägusid, mis näevad noortena ja ilusatena, vaatamata aastaid kestnud kosmeetiliste vahendite tarvitamisele. Kuid vaadake neid nägusid maalimatult ja üleskohendamata!...“

Soolatüügaste ravimise kohta loeme dr. med. G. Korneli ja dr. med. M. Kask'i raamatust „Naha tervishoid“ dr. med. G. Korneli kirjutusest:

„Väga head mõju avaldab soolatüügaste ravimisel sugestioon, mida tõendavad ka paljud rahva seas levinud vastavad ravimisviisid. Näiteks tarvitatakse nooruslike kändade kõrvaldamiseks järgmist menetlust: loetakse ära soolatüügaste arv ja lastakse siis lapsel siduda nööri sisse sama palju sõlmi ning visata see nööri põlevasse ahju. Sel viisil vabaneb ka mina lapsepõlves 43 nooruslikust kändast käeseljal. Samaks otstarbeks tarvitatakse ka posimist mõistetamatute sõnadega ja teisi võtteid. Sugestiooni mõju sel puhul on kindlaks tehtud ka teaduslikult. Sellele toimele põhjendatakse arvatavasti ka mitmesuguste süstete mõju kändade kõrvaldamisel.“

Raamatus on käsitletud rida kändade ravimisviise.

Sotsiaalassistentide ametisse on pannud maavalitsused. Sotsiaalassistentideks on vastava kutsega naisjõud. Sotsiaalassistent on nõuandjaks sotsiaaltöö korraldamisel maakonnas. Ta tegutseb perekonnas, imikutel, kooliealistel lastel, raukade ja haigete hoolekande alal maal.

Esmaabi käitises. Tall. üh. haigekassa on saatnud töökohale ülespanemiseks juhised selle kohta, mida peab vigastuste puhul tegema:

Väikesed haavad ja kriimustused. 1) Joodtinktuur, 2) marli, 3) side.

Suured haavad. 1) Marli, 2) ligniin, 3) side, 4) kohe arsti juure.

Värsket haava ei tohi puutuda sõrmega ega urgitseda ühegi riistaga. Haava mitte pesta ega põhjalikumalt puhastama hakata! Haava ümbrust võib puhastada piirituses või bensiinis niisutatud vatiga või ligniiniga. Vahenditult haavale mitte panna vatti, ligniini ja kolloodiumi, rääkimata puulehtedest, ämblikuvõrgust, mullast jne.

Väikesi haavu ja kriimustusi mitte tühisteks pidada, sest ka neist võib tekkida tõsiseid ja isegi elukardetavaid haigusi. Igast vigastusest töö juures peab kohe teatama tööjuhatajale ja esimeste halvenemistunnuste ilmumisel minema arsti juure.

Põletishaavad. 1) Vastav salv, värnits või õli, 2) ligniin, 3) side, 4) arsti juure. Ville mitte katki teha.

Luumurded ja nihestused. 1) Lahasse siduda, 2) kohe arsti juure. Oskamatult mitte katsuda kohaldada, sest sellega võib vigastust ainult suurendada.

Tiisikuse vastu võitlemisest kirjutab „Ü. E.“ nr. 28 s. a. dr. med. C. Prima muuseas: „Ka tiisikus on veel alaliselt päevakorras olnud ja tema nimel on pahatihti mitte just kiiduväärt propagandat tehtud. Vaadeldes aga kõike seda „võitlust“, mis tiisikuse rindel võideldakse, ei saa kergesti lahti muljest, et suurel osal võitlejast pole siiski õiget ettekujutust oma vastasest. Tiisikus pole kaugeltki niivõrd bakterioloogilis-laboratoorne kui just sotsiaalne probleem, ja sellepärast on tema vastu praeguste abinõudega võitlemisel ainult siis mõtet, kui rahva üldine sotsiaalne olukord on viidud säärasele järjele, et rahvas kõigile võitluse loosungitele järgneda suudab. Rahva suure osa olukord praegu on aga niisugune, et ta ei küüni isegi elementaarsete tervishoiu nõueteeni. Peanõudeks tiisikuse vastu võitlemisel peaks olema see: parandage rahva elujärge, talte korralikke korteri- ja toitlusvõimalusi muretsedes. Kõik muu — nõuandjad ja sanatooriumid kaasa arvatud — on kõrvaline asi.“

Edasi ütleb dr. med. C. Prima, et ei ole mõtet haiget paariks-kolmeks kuuks sanatooriumi paigutada, et teda hiljem jälle endisse olukorda kõdunema saata. Eeskätt ehitatagu elukortereid.

Töölisühingute elust

Tartu töölisühingute keskliit on asunud uutesse ruumidesse Tähe tän. 40. Samades ruumides on leidnud kodu suur osa kutseühingust.

Miimesugust

Suhkruhind jaemüügil 1938. a. okt. oli Rootsis 36 snt., Daanis 38, Inglismaal 40, Belgias 44, Eestis 47, Prantsusmaal 48, Soomes 48, Lätis 48, Norras 59, Leedus 64, Poolas 73, Türgis 73, Danzigis 80, Tšehhoslovakkias 83, Hollandis 91 snt., Bulgaarias 1 kr., Saksamaal 111, Itaalias 130, Ungaris 140 snt., N. Venemaal 2 kr. kg. Kõige enam suhkrut Euroopas tarvitab Daani — 50 kg elaniku kohta aastas, Inglismaa — 45,5 kg, Rootsi — 43,5 kg, Šveits — 38 kg, Norra — 30,1 kg, Eesti — 24—25 kg ja Läti 22—23 kg elaniku kohta aastas. Euroopa riikidest ei valmista omal maal suhkrut vaid Eesti, Norra, Portugal ja Island. Teistes Euroopa riikides, Läti ja Soome ühes arvatud, kasvatatakse omal maal suhkrut. Lätis oli toorsuhkru toodang 1938/39. a. 37.000 tonni. Eestisse impordeeriti 1938/39. a. 31.000 tonni.

Suhkrutoodang maailmas oli 1938/39. a. — peedisuhkrut 10.553.000, pilliroosuhkrut 18.040.000 tonni.

Suhkruhind maailmaturul näitab tõusu, mis algas 1937. a. pärast Londoni suhkrukonverentsi, kus otsustati hakata kindlamini normima suhkrutootmist üksikuis riiges.

Suhkrutoll Eestis on: 1 kg neto üldtariif 25 snt., minimaaltariif 12,5 snt. Jaemüügi suhkur tollitakse üldtariifiga. Nii läheb pool suhkrukilo hinnast tollimaksuks.

Tähtsamate toidu- ja tarbeainete tollid Eestis. Rukis ja muu eraldi nimetatamata teravili 1 kg br. üldtariif 5 g. Minimaaltariif — tollita; oder — 15 ja 0,75 s., nisu — 22 s. ja 11 s., riis — 1 kg netto 10—40 s. ja 0,5—20, nisupüül ja manna 58 ja 29, nisujahu, sõelumata, 36 ja 18 kg br., odra-, kaera- ja maisijahu, ka sõelutud, 30 ja 15 s. 1 kg br., odra-, kaera-, tatra- ja muud kruubid ja tangud 30—11,7 ja 15—10 snt. kg br.; makaronid, vermišel ja nuudlid 1 kg n. 65 ja 33 snt., sidrunid 20 ja 10 snt, 1 kg br., kiohv 2 kr. 10 s. kuni 4 kr. ja 1 kr. 5 s. — 2 kr. kg, liha ja lihasaadused 1 kg netto 80—100 ja 40—50 snt. Jalaadused toll on 1 kg netto: üldtariif 6—90 kr., minimaaltariif 3—45 kr. Puuvillased kangad 1 kg netto 4 kr.—26 kr. 30 s. ja 2 kr. kuni 13 kr. 15 s. Ihupesu ja kanderiided valmis ja poolvalmis: 1 kg neto 22—200 kr. ja 11—100 kr., kübarad ja mütsid tükk 1,10 kr. ja 1,80 kr. ning 55 s.—90 s., kübarad ja mütsid nahast, vaha- või kummiriidest 1 kg neto 12 kr. kuni 182 kr. ja 5,85—91 kr. 25 snt. Puuvill, džoot, lina ja kanep — tollita, samuti niit kalavõrkude tarvis.

Kuritöid alkoholi mõjul oli 1. maist kuni 1. augustini s. a. „Eesti Naise“ andmeil: enesetapmisi 1, tapmisi 9, tapmiskatset 12, muud surmajuhtumeid 42, vigastustega pääsnuid 23. Pussitamisi, lärmitemisi ja hooletusi viinas- tunud olekus kokku 826. Riisumisi, vargusi ja muid kuritöid kokku 120. Kõiki kokku: 52 surmajuhtumit, 12 tapmiskatset, 23 vigastust ja 946 muud kuritööd.

Sotsiaalse elu õiget juhtimist mõlema poole, nii mehe kui ka naise võimete sama-

väärset kasutamist, tunnustati rahvusvahelisel alkoholivastasel naiste koosolekul. Kodu vajab mõlema vanema mõju ja hoolitsust.

Väikekorterid Saksamaal ehitatakse plaanikindlalt. Saksamaal on viimasel ajal ehitatud 378.000 väikekorterit.

SSSR üleliidulisel põllutöönäitusel käisid augustikuus peale põllutööministri, põllumajandusosakonna direktori, Eesti Maapanga presidendi ja kaubandusinspektori ka Eesti ja N. Liidu kaubanduskoja esimees J. Põdra ja Kodumajanduskoja esinaine pr. L. Eenpalu, kes said kutsed. Teised kodjad kutseid ei saanud, ka mitte Väikemaapidajate ja Maatööliste Koda.

Põllutööliste kauaaegse ja hea teenistuse eest preemiate määramisel motiveerivad taluomanikud oma ettepanekuid väga mitmekesiselt. Nii ütleb üks peremees: „Vähenõudlik söögi ja korteri suhtes.“ Teine tunnustab oma tööliste riigitruuks ja hoolsaks. Kolmas leiab, et praegu paremat saada ei ole jne.

Preemiat määratakse neile põllutööliste, kes on töötanud pikemat aega ühe ja sama peremehe juures.

Lastehotell Kodumajanduse Instituudi juure Tallinnas on asutamisel. Lastehotelli võivad emad, kel on õendusid ega ole oma väikesi lapsi kellegi hooleks jätta, neid hoiule anda.

Eeskujulik söögimaja, kus pakutakse dieettoite, toortoite, taimetoite jne., asutatakse Kodumajanduse Instituudi juure Tallinnas.

Mis maksab maailmale relvastus — sellest kirjutab „Kaub.-tööstuskoja Teataja“ Rahvusvahelise Kaubanduskoja X kongressil Louis Marlio poolt toodud andmeil, 1928. a. olid relvastuskulud riigi üldväljaminekust protsentides: Saksamaal 9,1, Prantsusmaal 25, Inglismaal 14, Itaalias 28, P.-A. Ühendriiges 22, Jaapanis 27. Inglismaal läks 1928/29. a. 70% eelarvest sõjaliseks väljaminekukuks. 1932. ja 1938. aasta vahel on seitsme suurriigi — Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Jaapani, Inglismaa, P.-A. Ühendriikide ja Venemaa — relvastuskulud 500% võrra tõusnud.

Need arvud, mis „K.-T.-T.“ toob, on „rahuaegsed“. Nüüd on juba tegemist „sõjakuludega“.

Kirjandus

Ametiühingulise liikumise üldajalugu. Koostanud E. Joonas. Lhk. 423. K.-ü. „Rahva Sõna“ kirjastus, 1939. Hind 7 kr. Peale sissejuhatava osa, milles käsitatakse ametiühingulise liikumise olemust, jaguneb raamat järgmisteks osadeks: I osa: Trade-unionism. II osa: Saksaskandinaavia tüüpi ametiühinguline liikumine. III osa: Sündikalism ja muud voolud. IV osa: Rahvusvaheline ametiühinguline koondumine.

Ametiühingulise liikumise kohta on Eesti kirjandus kehv. Uus raamat, üldajalugu, mis annab ülevaate ametiühingulisest liikumisest, on seega tänuväär töö, mille järele oli tungiv tarvidus.

Selle raamatu peaks küll ostma endale iga töölisliikumise tegelane ja iga töölisorganisatsiooni raamatukogu.

Kehtiv tööõigus. Tartu ülikooli töö- ja sotsiaalkindlustusõiguse õppejõu Paul Viha-lemi autoriseeritud loengud, mis sisaldavad täielise käsitelu tööliste töölepingu seadusest, kollektiivlepingute seadusest ja peaaegu täie-

lise käsitelu töövõtjate kutseühingute ja nende liitude seadusest, töö- ja puhkeaja seadusest, tööliskonna asutuste seadusest, tööinspektsiooni, töötulide lahendamise seadusest jne. Kuna loengud annavad tõhusat abi seadustest arusaamiseks, siis peaksid need huvitavaid kõiki, kel tuleb tegelda töökaitse seadusega. Hind Kr. 2,75. Tellimise aadress: Kirjastusühing „Sõprus“, Tallinn, postkast 115.

SISU: Sotsiaalsete olude mõju tuberkuloosile — *Dr. A. Paamees*. 2) Kindlustusametite tegevus ja seadus — *V. Lukssepp*. 3) Viimaseid andmeid haigekassade tegevusest — *K. Raid*. 4) Sotsiaalkindlustuse arengu suund — *L. Johanson*. 5) Küsimusi äride ja kontorite töökorralduse seaduse alalt — *J. Rebane*. 6) Haigekassateenija õiguslik vahetõid haigekassaga — *K. Lukk*. 7) Sotsiaalolude parandamiseks ja tööliste elutaseme tõstmiseks. 8) Haigekassade päev. 9) Haigekassade elust. 10) Sotsiaalkindlustus. 11) Töökaitse. 12) Tööolud. 13) Tervishoid. 14) Töölisühingute elu. 15) Mitmesugust. 16) Kirjandus.

Iga haigekassa ja kutseühingu liige lugegu „Tööd ja Tervist“.

Kõik haigekassade tegelased levitagu „Tööd ja Tervist“.

„TÖÖ JA TERVIS“

SOTSIAALPOLIITILINE KUUKIRI

E. HAIGEKASSADE LIIDU JA SOTSIAALSE ARENGU EESTI ÜHINGU HÄÄLEKANDJA

TEGEVTOIMETAJA L. JOHANSON. VASTUTAV TOIMETAJA K. LUKK.

ILMUB 1 KORD KUUS.

Tellimise hind postiga:	Kuulutuste hind:
Aastas 150 senti	1 lhk. Kr. 50.—
6 kuu peale 75 „	1/2 „ „ 25.—
3 kuu peale 40 „	1/4 „ „ 12.50
Välismaale aastas . . 200 „	1/8 „ „ 7.25
Üksiknumber 15 senti.	Teksti ees 50% kallim.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ilma saatemaksuta.

Toimetuse ja talituse: Tallinn, Pärnu mnt. 41, krt. 3, II korral. Telefon 448-35.

L. Johanson

SOTSIAALKINDLUSTUS

Hind 10 senti

Eesti Haigekassade Liit, Tallinn, Pärnu mnt. 41, kort. 3, II korral, kino „Kungla“ peal.

Tel. 448-35.

Vastutav toimetaja *Karl Lukk*. Tegevtoimetaja *L. Johanson*. Väljaandja *Eesti Haigekassade Liit*.

Ilmumise aeg 20. septembril 1939. a.

Tall. E. Kirj.-Uh. tr., Pikk 2. 1939